

This project is funded by the European Union.
Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
هذا المشروع تم تمويله من قبل الاتحاد الأوروبي

Suriye Krizine Yanıt Olarak
Türkiye’de Dayanıklılık Projesi (TDP)

Sektörel Yol Haritaları: Türkiye’de Gıda Sektörü

This project is funded by the European Union.
Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
هذا المشروع تم تمويله من قبل الاتحاد الأوروبي

All rights reserved©. MMXX

This publication was produced by İKADA for the Job Creation Component of the Turkey Resilience Project
in Response to the Syria Crisis (TRP) implemented by the United Nations Development Programme (UNDP) in cooperation
with Republic of Turkey Ministry of Industry and Technology.

Its contents do not necessarily reflect the views of the United Nations Development Programme (UNDP).

This publication was produced with the financial support of the European Union. Its contents do not necessarily reflect
the views of the European Union.

©Tüm Hakkı Saklıdır. MMXX

Bu yayın, İKADA tarafından, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı'nın yürüttüğü (UNDP)
Suriye Krizine Yanıt olarak Türkiye'de Dayanıklılık Projesi'nin (TDP) İstihdam Yaratımı Bileşeni kapsamında Türkiye
Cumhuriyeti Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı iş birliğiyle hazırlanmıştır.

Bu yayının içeriği Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı'nın (UNDP) görüşlerini yansıtmamaktadır.

Bu yayın Avrupa Birliği'nin maddi desteği ile hazırlanmıştır. Bu yayının içeriği Avrupa Birliği'nin görüşlerini
yansıtmamaktadır.

Designer: Arzu Çelik

Suriye Krizine Yanıt Olarak Türkiye'de Dayanıklılık Projesi (TDP)

İSTİHDAM YARATIMI BİLEŞENİ

2020

İçindekiler

1. Türkiye Gıda Sektörünün Genel Görünümü.....	8
1.1 Gıda Sektöründe Dış Ticarete Genel Bakış.....	9
1.2 Türk Gıda Sektöründe Eğilimler.....	10
2. Gıda İşlemede Küresel Eğilimler.....	12
3. Gelecek Senaryoları.....	14
4. Saha Çalışması Sonrasında Bölge Gıda Sanayisinde Elde Edilen Bulgular.....	16
5. Bölgede Gıda sektörünün karşı karşıya olduğu ana zorluklar ve Öneriler.....	20
5.1. Sektör Stratejisi ve Eylem Planı İçin Öneriler.....	44
5.2. Sektör için Emek Kazanım Stratejileri.....	58

Şekiller Listesi

Şekil 1 : Gıda Sektörünün Dış Ticaret Dengesi.....9

Türkiye Gıda Sektörünün Genel Görünümü

1

Gıda üretimi yapan firmaların sayısı 2015 yılı dışında son beş yılda yavaş yavaş ve istikrarlı bir şekilde artmıştır. 2013-2017 arasında bu firmaların gelirleri istikrarlı bir şekilde artmaktadır; ancak döviz kurunda meydana gelen dalgalanmalar nedeniyle, ABD doları cinsinden satış rakamları 2015 ve 2017 yıllarında kötüleştiği görülmektedir.

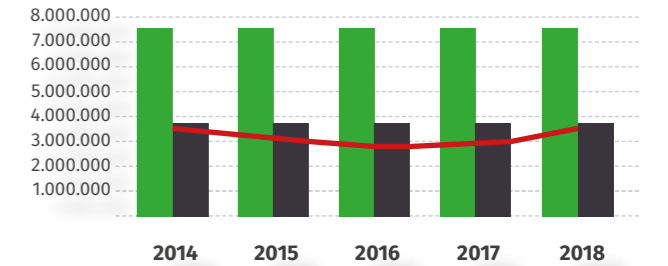
TÜİK tarafından yayınlanan son istatistiklere göre, 2017 yılı itibarıyla Türkiye’de 47.617 gıda işleme ve 595 içecek üreten işletme bulunmaktadır. Satış değerleri esas alınarak hesaplanan gıda üretim endüstrisi, 2017 yılındaki tüm imalat sanayilerinin yüzde 14,25’ini, içecek imalat sanayi ise Türkiye’deki tüm imalat sanayilerinin yüzde 0,70’idir. Buna göre, Gıda ve içecek üretim sektörü, motorlu taşıtlardan sonra Türkiye’nin ikinci büyük imalat sanayisi haline gelmektedir¹

2018 yılsonu itibarıyla yiyecek ve içecek üretimine 611 doğrudan yabancı yatırım yapılmıştır: bunların 101’i Alman, 44 Hollandalı, 33 Fransız, 31 ABD, 30’u İtalya, 26’i Rusya, 25’i İran ve 25’i İsviçre tarafından gerçekleştirilmiştir².

1.1 Gıda Sektöründe Dış Ticarete Genel Bakış

Ekonomik dalgalanmalara rağmen, gıda sektörü dış ticaret fazlası vermektedir ve bu eğilimin devam etmesi beklenmektedir. Irak, %19,4’lük pay ile sektörün ana ihracat pazarı konumundadır. Öte yandan, Suriye ve Irak’ta jeopolitik riskler ihracatı baskılayabilecek unsurlar olarak öne çıkmaktadır.

Figür 1: Gıda Sektörü Dış Ticaret Dengesi (1.000 USD)

2015 yılında Gıda sektörünün 3,3 milyar dolar olan dış ticaret fazlası, 2016 yılında da aynı seyrini koruyarak 2,6 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. 2017 yılında ithalattaki artış nedeniyle dış ticaret dengesi 2,6 milyar dolar seviyesinde kalmıştır. 2018 yılında dış ticaret dengesi 3,4 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir³.

¹ Türkiye’de Tarım ve Gıda Sektörüne Genel Bakış - O. ACIKGOZ, A. GUNAY, 2018

² investinturkey.com

³ Global Endüstri Görünüm Raporu, Fulfood, 2019

Türkiye'nin gıda ithalatı ihracata kıyasla düşük olmakla beraber, Türkiye ara ürün, hayvan ve hayvan yemi ithalatı yapmaktadır. Son yıllarda ortalama ithalat seviyelerinde artış gözlenmektedir. Harvard Ekonomi Atlas'ına göre Türkiye her yıl 5 milyar dolarlık gıda ve içecek ithalatı yapmaktadır. Bu miktarın içinde, 3 Milyar dolarlık değere sahip olan Gıda üretiminde kullanılan hammaddeler önemli bir yer tutmaktadır.

1.2 Türk Gıda Sektöründe Eğilimler

Türkiye'nin gıda imalat / işleme endüstrisi, devam eden ekonomik büyümeden faydalanmış ve aynı zamanda on yıldan fazla bir süredir ekonomik büyümenin de itici gücü olmuştur. Bazı yıllarda GSYH büyüme oranındaki durgunluk veya düşüşe rağmen, gıda üretimi / işlenmesi ve gıda perakende sektörleri en az etkilenen sektörler olmuştur. İşlenmiş gıda endüstrisinde, önümüzdeki yıllarda satış hacminde büyüme beklenmektedir. Bu büyüme; devam eden kentleşme, önceki yüzyıla göre işlenmiş gıda tüketme alışkanlığı daha fazla olan büyük bir genç nüfus, kadınların iş hayatına daha çok katılımı gibi gelişmelerden kaynaklanmaktadır. Özellikle büyük şehirlerde, işlenmiş gıda tüketimi paketlenmiş yiyecekleri ve donmuş yiyecekleri tüketme eğiliminde olan tek kişilik hanelerin sayısında artış söz konusudur.

Türk gıda sektörü; et ve balık ürünlerinden bitkisel ve hayvansal yağlara, işlenmiş meyve ve sebzelerden alkollü içeceklere kadar geniş bir yelpazeyi kapsar. Ayrıca, gıda sanayi imalat sanayinde firma sayısı, istihdam, dış ticaret, katma değer ve ciro gibi farklı alanlarda önemli bir yer tutmaktadır. Bununla birlikte, düşük teknoloji yapısını göz önüne alarak, ar-ge ve kapasite kullanım oranları gibi diğer değişkenlerde geride kalmaktadır. Gıda ve içecek sektörü, düşük teknoloji yapısı, düşük otomasyon ve mekanizasyonu ve sektördeki küçük firma sayısındaki çokluk nedeniyle emek yoğun bir özelliğe sahiptir. Gıda sektörü firma sayısı bakımından, imalat sektöründe ilk sırada yer alırken, istihdam sayısı bakımından ise tekstil (%13,7) ve hazır giyim (%12,7) sektörlerinden sonra üçüncü sırada yer almaktadır.

Türkiye'nin tarım, mahsul ve hayvansal üretimde önemli avantajları olmasına rağmen, gıda güvenliği açısından istenen verimlilik seviyesine ulaşamamıştır.

Son yıllarda Gıda sektörü bir yapısal uyum süreci yaşamaktadır. Tüketici tercihleri, gelir seviyelerindeki artış, nüfus yapısındaki değişimler ve yeni yaşam tarzları nedeniyle sektör üzerinde artan bir etkiye sahiptir. Küreselleşme, dünya ticaretinin serbestleşmesi ve tarım piyasaları ve gelişmekte olan piyasalar ikinci bir etki kategorisidir. Bilgi teknolojisi ve biyoteknoloji de dâhil olmak üzere teknolojideki büyük değişiklikler, yeni ürünlere ve tedarik zincirini düzenlemede yeni yöntemlere yol açmıştır.

Son zamanlarda, çeşitli nedenlerden dolayı gıda kaynakları arzındaki dalgalanmalar ve buna bağlı fiyat değişiklikleri, mevcut hammadde kaynaklarının daha verimli ve etkili kullanılmasını gerektirmektedir. İç ve dış talebin değişmesi, gıda endüstrisini daha yenilikçi olmaya ve ileri teknolojiler kullanmaya teşvik etmektedir. Bu nedenlerden dolayı, gıda endüstrisi gıda güvenliği, çevre bilinci, gıda ticareti ve işletmelerin rekabet gücü gibi konulara odaklanmıştır.

Gençlerin ve göçmenlerin nüfus içerisindeki sayılarının artması, turizmin gelişmesi ve organize gıda toptancılarının genişlemesi Türk gıda sektörünün performansına olumlu etki etmiştir. Son yıllarda, sağlıklı ve sıhhi işlenmiş gıdalar ile beraber organik ve fonksiyonel gıda ve içeceklerin tüketiminde artış gözlenmiştir. Sektörde e-ticaret kapsamında belirgin gelişme olmuştur.

Türkiye'de tarla bitkilerinin üretimi teknoloji bakımından dışa bağımlıdır. Birçok firma teknik bilgi birikimi (know-how) konusunda da dış kaynaklara bağımlıdır. Birçok farklı alt sektördeki firmalar tarafından kullanılan teknolojilerin seviyelerinde de çarpıcı zıtlıklar bulunmaktadır. Bu karmaşık çerçevede, dış pazarlarda rekabetçi ürünler ve tam gelişmemiş koşullar altında üretilen ürünler iç pazarda alıcı bulmaktadır.

Türk gıda sektöründe aşağıdaki temel sorunlar belirlenmiştir:

E Gıda sektörü büyük ve çok hızlı bir değişim içindedir ve KOBİ'ler ulusal ve uluslararası pazarlarda rekabet edebilmek için buna hızla adapte olmalıdır. Ayrıca kalite standartları ve çeşitli parametrelerde sertifikalandırma, yeşil üretim / çevre sorumluluğu, su tüketimi, iklim değişikliği vb. gibi yeni kavram ve standartlara da uyum sağlanması gerekmektedir.

E Gıda imalat sektörü, gıda imalat sektörüne girdi olarak hammadde sağlayan tarım sektöründen ayrı düşünülmemelidir.

E Üretilen tarımsal ürünlerdeki farklılıklara ek olarak, ülkelerin gelişmişlik ve talep yapılarının dünyadaki gıda sektöründeki farklılıklar temelinde etkili olduğu görülmektedir. Her ülke veya ülke grubu gıda ile ilgili yasal, ekonomik ve ticareti kendi değerlerine göre konumlandırmaya çalışmakta ve kendi kendine yeterlilik kavramına önem vermektedir.

E Kuraklık, sel ve baskınlar gibi doğal afetler sektörel kalkınmayı etkilemekte ve ülkelerin gıda ürünlerine karşı politik tutumlarını yönlendirmektedir.

E Kalite, gıda güvenliği ve hijyen, yeni ambalajlama eğilimleri, ürün çeşitliliği vb. Gibi pazarlardan gelen taleplerin istenen seviyeye ulaşılması şirketler önünde önemli zorluklar doğurmaktadır.

E Ar-Ge, inovasyon, şirketleri geleceğe taşıyan yüksek teknolojilerin kullanılması gibi kavramlar rekabet gücünü artırmaktadır.

E Kümelenme, küçük ve orta ölçekli şirketler için gıda değer zincirinde etkinliğini artırmak için rekabeti destekleyebilecek önemli araçlardan biridir.

E Şirketlerin, (mevzuat düzenlemeleri, ihtiyaç duyulan temel altyapı, nitelikli çalışanların sağlanması, finansmana erişim gibi), kendi başlarına yapamadıkları ancak ilgili kurumların ve paydaşların desteği ile başarılacak gelişme alanlarında desteğe ihtiyaçları vardır.

E Diğer taraftan şirketler, rekabet edebilirlik ve geleceğe yönelik hedeflerine ulaşmak için alt sektörler olarak farklılık göstermelerine rağmen benzer sorunlar ve zorluklar yaşamaktadır.

2

Gıda İşlemede Küresel Eğilimler

Gıda işleme endüstrisi, artan gıda güvenliği talepleri, artan gıda güvensizliği ve tüketicinin daha yüksek kalite beklentisi ve sürdürülebilirlik etmeninden dolayı çalkantılı bir dönem yaşayan olgun bir sektördür. Gıda sektörü, iklim değişikliği, demografik değişimler, yeni ticaret ortaklıkları, dünya nüfusu büyüme tahminleri ve aynı zamanda ekonomik eğilimler gibi birçok dış faktörden önemli ölçüde etkilenmektedir.

Tarım ve gıda işleme, özellikle mevcut refah seviyelerinin düşük olduğu bölgelerde önemli sektörler olmaya devam etmektedir. Danimarka ve Hollanda gibi bazı gelişmiş ülkelerin bu pazarlardaki başarısı ve süt, tavuk vs. gibi ürünlerin ihracatındaki önde gelen ülkeler olması, sektörde daha da gelişim sağlanabileceğini göstermektedir.⁴

Tarım ve gıda, daha gelişmiş bölgelerde, iş gücünün daha az vasıflı kısımları için istihdam ve gelişim fırsatları sağlayan, ortak refahın sağlanması için önemli sektörlerdir. Rekabetçi bir ekonomi birçok faktöre bağlıdır. Bunlar aşağıdaki gibidir:

- Verimli kurumların oluşturulması
- Fiziksel altyapıya yatırım yapılması
- Elverişli bir makroekonomik ortam yaratılması
- Sağlık ve eğitime yatırım yapılması

- Pazar erişiminin iyileştirilmesi
- Verimli toprakların oluşturulması
- Pazarlara erişim sağlanması
- Yenilikçiliğin, verimliliğin ve teknolojinin benimsenmesi

Verimlilik, uzun vadede ekonomik kalkınmanın ana itici gücüdür ve kişi başına GSYH'de ülkeler arasındaki farklılıkların ana kaynağıdır. En gelişmiş ülkeler için, yenilikçilik, verimlilik ve özellikle de çok faktörlü verimlilik artışının arkasındaki ana itici güç olma eğilimindedir. Yenilikçilik, gelecekteki büyüme ve rekabetçiliğin anahtarıdır ve ayrıca enerji arzı ve iklim değişikliği de dahil olmak üzere toplumsal ve çevresel zorlukları ele almak için de gereklidir. Yenilikçilik, işgücü verimliliği artışının artmasına önemli bir katkıda bulunabilir ve bu nedenle birim işgücü maliyetlerinin korunmasına ve uluslararası rekabet edebilirliğin güçlendirilmesine yardımcı olabilir. Yenilikçilik aynı zamanda ürünlerin kalitesini iyileştirmeye, firmaların çıktılarını kalite merdivenin üst basamaklarına getirmelerine yada radikal bir şekilde yeni geliştirilmiş ürün ve hizmetler sunmalarına yardımcı olabilir.

Bugünün gıda tedarik zinciri her zamankinden daha küresel, daha uzun ve çok daha karmaşıktır. Artan ithalat ve ihracatla birlikte işlenmiş gıdalar, gıda güvenliğini sağlamada büyük zorluk teşkil eden daha uzun tedarik zincirlerine bağımlıdır.

⁴ Gıda ve Tarımın Geleceği, Eğilimler ve Zorluklar, FAO, 2017

3

Gelecek Senaryoları

Birleşmiş Milletler tarafından yayınlanan raporlara göre nüfusun, 2019'da dünya genelinde tahmini 7,7 milyar, 2030'da yaklaşık 8,5 milyar, 2050'de 9,7 milyar ve 2100'de 10,9 milyara çıkabileceğini göstermektedir. Genel gıda talebinin 2050 yılına kadar %59 ila %98 arasında artması beklenmektedir. Bu artışla beraber, büyüyen küresel orta sınıfın daha yüksek kalitede gıda talep eden yapısı nedeniyle, mevcut gıda üretim seviyelerinin neredeyse iki katına çıkılması gerekecektir. Büyüyen bir küresel nüfus gıda talebini arttırmakta ve tarım arazilerini, ormanları ve su kaynaklarını daha fazla baskı altına almaktadır.

2030'a kadar Hindistan'ın, Asya nüfusunun 1/3'ünü ve dünya nüfusunun %17'sini temsil eden dünyadaki en büyük nüfusa sahip olması beklenmektedir. Bununla birlikte, 2050 yılı itibarıyla, Hindistan, Çin, Endonezya, Filipinler ve Pakistan'ın, dünya nüfusunun %50'sinden

fazlasını temsil edeceği düşünülmektedir. 2050'de dünya nüfusunun üçte ikisinin şehirlerde yaşayacağı tahmin edilmekte, işlenmiş gıdalara ve et proteinine olan talebi artırması beklenmektedir.

Dünya orta sınıfının %65'inin 2030 yılına kadar Asya Pasifik bölgesinde yaşayacağı ve gelişmekte olan ekonomilerdeki artan harcanabilir gelirin, gıda ürünlerine olan talebi artıracığı öngörülmektedir.

Yeraltı suyu kaynakları hızla tükenmekte ve biyoçeşitlilik derinden aşınmış durumdadır. Her yıl fosil yakıtların yanması, küresel ısınmadan ve iklim değişikliğinden sorumlu milyarlarca ton sera gazı atmosfere yayılmaktadır. 2050 yılına kadar küresel olarak sulama su talebinde %19 artış beklenmektedir. Tatlı su kaynaklarının %69'unun tarım için kullanıldığı tahmin edilmektedir.

4

Saha Çalışması Sonrasında Bölge Gıda Sanayisinde Elde Edilen Bulgular

E Şirket alt yapısı: Analiz edilen şirketlerin %59'unda yönetim kurulu olmasına rağmen, işletmeler işletme sahipleri tarafından yönetilmektedir. İşletmelerden sadece %12 sinde Ar-Ge ve teknik departmanları, yönetimde etkili olabilmektedir. Bu durum işletmelerdeki değer zincirinde yer alan diğer faaliyetlere tahsis ettiği kaynak seviyesini azaltmaktadır.

E İnsan Kaynakları Yönetimi: Analiz edilen şirketlerin %67'si üretim için nitelikli çalışanlar bulmakta zorlandıklarını belirtmişlerdir.

E Teknoloji Geliştirme: Şirketlerin çoğu düşük teknolojik kapasiteye sahip olsa da operasyonel süreçlerle ilgili yazılım veya programlar kullanmaktadır. Şirketler yüksek Ar-Ge harcaması gerektiren pazarlardan ziyade, Orta Doğu pazarlarına yönelmektedir. Şirketlerin %30'u Avrupa pazarlarında rekabetçi, %35'i Orta Doğu pazarlarında daha rekabetçi durumda olduklarını belirtmişlerdir. Analiz edilen şirketlerin %44'ü uluslararası pazarda rekabetçi olmak adına, teknoloji seviyesini yeterli görmektedir. Bununla birlikte, %38'i ulusal pazarda ve %13'ü bölgesel pazarlarda kendisini yeterli görürken, %6'sı teknoloji düzeyinde rekabetçi olmadıklarını belirtmişlerdir.

E Tedarik: Şirketlerin neredeyse yarısı önemli girdileri sağlamada sorun yaşamaktadır. Bununla birlikte, ürettikleri nihai üründe birçok yan girdi olması, şirketlerin bu faaliyetlere daha fazla kaynak tahsis etmesine neden olduğu gözlenmektedir.

E Giriş Lojistiği (Girdilerin elde edilmesi ve depolanması süreci) Firmalar tarafından kullanılan girdiler çoğunlukla yerelden ve bölgeden temin edilmektedir. İşletme üretimlerinin ithalata bağımlılık oranı %33 olarak belirlenmiştir. Tedarik zincirinin ilk halkalarından nakliye maliyetlerini minimize etmenin büyük bir avantaj sağlayacağı gözlenmiştir.

E Üretim Operasyonları: Üretim süreçlerinde kullanılan teknoloji yeni olsa da nitelikli insan kaynakları açığı açısından henüz istenen seviyeye ulaşamamıştır. Üretim süreçlerinde stok yönetimi yazılımı kullanılmasına rağmen, büyük ölçekli operasyonları organize edebilecek düzeyde değildir. İşletmelere verilecek know-how (uzmanlık) desteği ile hızlı bir büyüme eğilimi ve gelişme fırsatı sağlayacaktır. Bu nedenle, bilgi ve yeniliği değer zincirine aktarmak ve üniversitelerin ar-ge ve inovasyon kapasitesinden yararlanmak için ortak projeler geliştirilmesi hedeflenmelidir.

- Çıkış Lojistiği (Dağıtım Süreci):** Ürünlerin depolardan çıkışı için son kontrol aşaması bu süreç içerisinde gerçekleştirilmektedir. İşletmelerin depo kontrol sistemleri bulunmakla beraber, dağıtım sürecinde aksamalar yaşadıkları belirlenmiştir.
- Pazarlama ve Satış:** İşletmelerin %5'i yerel satış, %11'i bölgesel, %37'sinin ulusal ve %47'sinin uluslararası satış kanallarına yöneldikleri ortaya çıkmıştır.
- Satış sonrası hizmetler:** İşletmeler satış sonrası hizmetlere önem vermekle birlikte, önemli bir kısmı müşteri memnuniyeti ölçmek için bir yöntem belirlemişlerdir.

İşletmeler ile yapılan görüşmeler sonucu elde edilen bulgular doğrultusunda, aşağıda yer verilen sonuçlar elde edilmiştir.

- Markalaşma, rekabetçi olmak için şirketlerin öncelikleri arasında yer almamaktadır ve pazarlama faaliyetlerinin firmaya olan faydası konusunda farkındalık düşüktür.
- İmalat firmaları ağırlıklı olarak küçük ölçekli şirketler/aile şirketleridir. Firmalarda kurumsal yönetim yetersizdir.
- Personel yetkinlikleri ve profesyonellik düzeyi yüksek değildir.
- Sektörün geleceği hakkında farkındalık mevcuttur ancak artırılması gerekmektedir.
- Yatırımlar, rekabetçiliği artırmak ve yeni pazar trendlerine uyum sağlamak için zorunlu olduğundan, firmaların finansa erişim sürecinin kolaylaştırılması için desteklenmesi gerekmektedir. Diğer ana kısıtlamalar, hükümet tarafından uygulanacak politikalarla da fazlasıyla ilgilidir.

- Tarımsal ürünlerin üretim maliyeti yüksek olmakla beraber, gıda imalat sektöründe olumsuzluk yaratmaktadır. Dövizde yaşanan dalgalanmalar her iki sektörün girdi maliyetini olumsuz etkilemektedir.
- Ayrıca, tarımsal ürünlerde kalite ve nicelikteki sürdürülebilirlik de ana zorluklar içerisinde sayılmalıdır.
- Coğrafi avantajı nedeniyle, ihracat satışları Orta Doğu pazarı için yoğunlaşmıştır, iç pazar ve Avrupa pazarlarında daha rekabetçi olmak için katma değeri yüksek ve daha yüksek ürün ve hizmet kalitesi gerekmektedir.

5

Bölgede Gıda sektörünün karşı karşıya olduğu ana zorluklar ve öneriler

Bölge iklim ve coğrafik özellikleri nedeni ile tarımsal gıda konusunda oldukça yüksek rekabet avantajına sahip durumda olmasına rağmen, bu avantajını kullanamamaktadır. Çünkü tarımsal gıdanın standardizasyonu, işlenmesi ve pazarlaması konularında gerekli yatırımların yeterli derece olmadığı gözlenmektedir. Özellikle katma değeri yüksek ürünlerin üretilmemesi, gıda sektörünün ar-ge ve inovasyon konusunda Türkiye ortalamasının gerisinde bir konuma sahip olması dikkat çekmektedir. Bununla birlikte aşağıda yer verilen hususlar, sektörün çözüm bekleyen ana zorlukları olarak tespit edilmiştir.

- E** Yüksek girdi maliyetleri
- E** Ülkenin ekonomik iklimi ve riski, şirketlerin daha da gelişmesi için en büyük zorluktur.
- E** Rutin operasyonların yanı sıra Ar-Ge ve yeni teknolojilere yapılan yatırımlar için finansmana erişimde zorluklar
- E** Uluslararası pazarlar için satış, dağıtım ve pazarlama ile ilgili mücadeleler
- E** Marka ve pazarlama faydaları konusunda farkındalık eksikliği
- E** Kalifiye eleman sorunu,
- E** Sektör aktörleri ve kamu kurumları arasında düşük eşgüdüm ve işbirliği

Gıda sektörü için tarımsal girdiler büyük önem taşımaktadır. Gelişmekte olan ülkelerde gelirler arttıkça, gıda endüstrisi, ekonomik seviyesi yüksek tüketicilerinden gelen yeni ve farklı ihtiyaçları karşılamak durumunda kalacaktır. Buna karşılık, gıda endüstrisinin ise, tarımın yeni zorlukları ve fırsatları karşılama çabalarını desteklemesi gerekecektir. Özellikle, gıda endüstrisi, toplam arzın daha yüksek olduğu bir dönemde tarım ürünlerinin daha yüksek kalitede ve daha çeşitli nitelikler üretmesini talep edecektir. Tarımsal üretim maliyetlerinde aşağı yönlü baskı ile birlikte; tarım sadece mevsimsel değil, yıl boyunca tedarik talebi ile karşılaşacaktır.

Tedariklerin niceliğinde, kalitesinde ve zamanlamasında güvenilirlik önem kazanarak, tedarikçi seçiminde ana belirleyici unsur olacaktır. Ayrıca, farklılık ortaya koyan, işlenmesini kolaylaştıran veya maliyeti düşürebilen ürünler sağlayabilen yenilikçi üreticilerin, geleneksel tarım yöntemleri kullanarak üretmeye devam edenlerden daha avantajlı olacakları ve gıda tüketiminde sağlıkla ilgili konuların giderek daha önemli hale geleceği görülmektedir. Başka bir deyişle hem tarıma hem de gıda sektörüne birlikte odaklanarak, birbirleri arasında daha güçlü bağlantıya gereksinim bulunmaktadır.

Bu nedenlerden dolayı, projenin odaklandığı bölgede rekabetçiliği ve gıda güvenliğini artırmak amacıyla, Tarım ve Orman Bakanlığı Stratejik Planının hedefleriyle örtüşen aşağıdaki hedeflere odaklanması önerilmektedir.

- E** Kurumların kapasitesinin geliştirilmesi
- E** Elverişli bir makroekonomik ortamın yaratılması
- E** İnsan kaynaklarına ve eğitime yatırım yapılması
- E** İş birliği oluşturma çabalarının desteklenmesi
- E** Pazara erişimin iyileştirilmesi
- E** Kalite, verimlilik ve gıda güvenliği sistemlerinin geliştirilmesi
- E** Ürün çeşitlendirme ve ürün geliştirme çabalarının desteklenmesi
- E** Yenilikçi ve teknoloji uygulamalarını geliştirilmesi
- E** Doğal kaynakların sürdürülebilir yönetiminin sağlanması

Öneriler

Tarım ve Gıda sektörünün düzenleyici kuruluşu olan Tarım ve Orman Bakanlığı'nın 2018-2022 Stratejik Planı'nda⁵, ulaşılmak istenen hedefler olarak aşağıdaki konular öngörülmüştür:

- E** Tarımsal üretimde kaliteyi ve üretkenliği artırmak için araştırma ve geliştirme faaliyetlerini yürütmek,
- E** Tarımsal ürünlerin erişilebilir ve sürdürülebilir tedarikini sağlamak ve ulusal ve uluslararası rekabet gücü yüksek tarım sektörü oluşturmak,
- E** Uluslararası standartları gözeterek doğal kaynakları ve insan sağlığını üretimden tüketime korumak amacıyla gıda ve yem güvenliğini sağlamak,

⁵ Strategic Plan, Ministry of Agriculture and Forestry, 2017-2018

- E** Bitki sağlığı için önleyici tedbirler almak, hayvan hastalıklarını ve zararlılarını kontrol etmek ve yok etmek, hayvan refahını sağlamak,
- E** Kırsal ekonomiyi iyileştirmek ve kırsal alanların tarımsal, sosyal ve fiziksel altyapısını iyileştirmek,
- E** Su ürünleri kaynaklarını korumak ve sürdürülebilir işletimini sağlamak, su ürünleri üretimini geliştirmek,
- E** Tarımsal üretimde kaliteyi ve üretkenliği arttırmaya yönelik araştırma ve geliştirme faaliyetlerini yürütmek,
- E** Kurumsal kapasiteyi geliştirmek.

Bölgesel çalışmalar ve önerilen Sektörel Yol Haritası, merkezi hükümet ve yasa koyucuların desteği olmadan uygulanamaz. Sektörün desteklenmesi ve mevzuat düzenlenmesi ihtiyacı vardır ve önerilerimiz merkezi hükümetin gıda sektöründen sorumlu olan Tarım ve Orman Bakanlığı Stratejik Plan'ı ile uyumludur.

Aşağıdaki bölümlerde, sektörü daha rekabetçi bir duruma dönüştürmek ve mevcut durumundan daha iyi bir istihdam aracı için geliştirmek amacıyla bölgenin gıda sektörü yol haritasında odaklanacak gelişme alanları; 5 kategoride ele alınmaktadır.

A. DÜZENLEME VE KAPASİTE GELİŞTİRME

A.1 Yerel ve ulusal düzeyde düzenleme

Yukarıda önerilen hedeflere dayanarak, bölgedeki sektör aktörlerinin ihtiyaç duyduğu hizmet çeşitliliğini sağlamada yer alan kurum ve paydaşların örgütlenmesi gerekmektedir. Paydaşlar, sektördeki

faaliyetlerin tüm çabalarını koordine etmeli ve kaynak israfından kaçınmalıdır. Tarım ve gıda ile ilgili politikaları koordine etmek için bölgedeki ve yerel olarak karar alma ve uygulama organları dahil olmak üzere kurumsal bir çerçevenin oluşturulması çok önemlidir. Sektörün gelişmesi için atılması gereken ilk adım, bölgede sorunlara çözüm getirmeye odaklı kurumlar oluşturmaktır. Bu kurumlar, göz önünde bulundurulması gereken farklı seviyelerdeki sorunlara çözüm üretmeye yönelik çalışmalar yürütmelidir.

Hazırlanan yol haritasının uygulanabilirliği ancak, yerel paydaşlar yol haritasını sahiplenirse ve önerilen stratejileri uygulamak için gerekli adımları atarsa mümkündür.

A.1.1 Yerel Paydaşların Belirlenmesi

İlgili yerel paydaşların yol haritasını sahiplenmesi önemlidir. İlk adım yerel paydaşları belirlemek ve taahhütlerini almak olmalıdır.

A.2 Bölgesel ve ulusal düzeyde bir altyapının geliştirilmesi

Bu sektörün rekabet gücünü artıracak çalışmaların bel kemiğini oluşturan gelişme eksenidir. Bölgesel ve ulusal düzeyde gerçekleştirilecek olan eylemler, mevzuat ve eğitim ve danışmanlık hizmetleri alt yapısında yapılacak iyileştirmeler ve Tarım ve Gıda imalat sektörlerindeki KOBİ'lerin geliştirilmesine yönelik faaliyetler bu faaliyet grubu altında gerçekleştirilecektir.

Bu bağlamda, Kurumlar üç farklı alanda oluşturulmalıdır. Bunlar aşağıdaki gibidir;

1. Yol Haritasını sahiplenecek ve uygulayacak bir sektörel ağ yapısını organizasyonu ve uygulama ekibinin oluşturulması

2. Bölgesel düzeyde paydaşların örgütlenmesi
3. Ulusal düzeyde paydaşların örgütlenmesi

A.2.1 Yiyecek, içecek ve tarım sektörlerinde ilgili bölgesel kurumların kendi arasında ve aynı zamanda devlet kurumları arasında koordinasyonun sağlanması

Gelişme alanları için önerilen eylemlerin doğru bir şekilde iletilmesi ve uygulanmasını sağlamak için ilgili yerel paydaşların bir koordinasyon altyapısına sahip olmaları gerekmektedir. Proje bölgesinin her ilinde bir Sektörel Ağ Yapısı'nın (örneğin, Bölgesel Gıda Ağı Platformu BGAP) ve yol haritası eylemlerini uygulamak üzere sektörel ağ yapısı tarafından seçilen ve atanan bir uygulama ekibi kurulması önerilmektedir.

BGAP'lar ayrıca birbirleriyle iletişim kurabilir. Başlıca görevleri aşağıdaki gibi özetlenebilir:

- E** Yol haritası eylemlerinin uygulanması için paydaşların koordinasyonu
- E** Gerekli politikaların tavsiyesi, yol haritası eylemlerine ilişkin gerekli mevzuatın gözden geçirilmesi ve hazırlanmasında merkezi hükümete yönelik lobi faaliyetlerinde bulunulması
- E** Uygulama ekibinin faaliyetlerinin izlenmesi ve değerlendirilmesi

A.2.2 Tarım ve gıda endüstrisinin gelişmesi ve yeni sektörel eğilimlere uyumunu desteklemek için mevcut mevzuatın geliştirilmesi

Tarımsal gıda sektörünün yasal ve kurumsal çerçevesinin güçlendirilmesi yönünde son on yılda kayda değer ilerleme sağlanmıştır. Devlet iktisadi teşebbüslerini, rekabetçi piyasa koşullarında faaliyet gösteren ekonomik açıdan uygulanabilir birimlere dönüştürmek için daha fazla çaba gösterilmesi gerekmektedir. Bugüne kadar toplam desteklerden çok az bir pay alan sektör bilgi ve yenilik sistemine, daha fazla kamu yatırımı gerekmektedir.

Tarım ve gıda sektörlerinin rekabet edebilirliğini artırmak için, yüksek katma değerli ürünlerin üretimini ve markalaşmasını destekleyecek ve katkıda bulunacak araştırmalar ve teşviklere odaklanmak fayda sağlayacaktır. Bölgedeki kamu araştırma kurumlarının, bölgede öne çıkan ve gelişme potansiyeline sahip olan tarımsal ve gıda ürünlerinden biri veya daha fazlası için uluslararası bir uzmanlık merkezi haline getirilmesi amacıyla mevzuat düzenlenebilir.

Çabalar aşağıdaki konulara odaklanmalıdır:

- ☐ Türkiye'deki politikaların, yenilik, yapısal değişim, doğal kaynaklara erişim ve kullanımın yanı sıra, verimlilik artışının ve kaynakların sürdürülebilir kullanımının temel etkenlerinden olan iklim değişikliğine uyum ve etkisini azaltmayı da göz önünde bulundurarak gözden geçirilmesi,
- ☐ Tarımsal politikaları, doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımı ile birlikte, üretim hedefleri yerine, gelişmiş tarımsal verimlilik

ve gelir artışı doğrultusunda yeniden yönlendirmenin dikkate alınması,

- ☐ Üreticilerin çıktı ve girdi fiyatlarını tahrif eden ve ürüne özel sübvansiyonlar yerine, piyasa koşullarına tepki vermeleri için yeterli esnekliği sağlayacak politikalara yönelmek,
- ☐ Üreticilerin ve tüketicilerin ihtiyaçlarına cevap veren, tarımsal yenilik, insana (eğitim ve becerilerine), stratejik fiziksel altyapıya yönelik yatırımlara odaklanmak,
- ☐ Devlet iktisadi teşebbüslerinin yapılarının küçültülmesi, bunlara ve tarımsal kooperatiflere yapılan mevcut desteklerin kaldırılmasını hedeflemek de dahil olmak üzere kamu kaynaklarının daha dengeli dağıtımına yönelmek tarımsal bilgi, bitki ve hayvan sağlığı ve gıda güvenliği sistemleri için ek kaynakların ortaya çıkmasını sağlayacaktır.
- ☐ Kooperatiflerin kurulmasını kolaylaştırmak, faaliyetlerini ve yatırımlarını, ürünlerinin kalite ve gıda güvenliği parametreleri üzerindeki başarılı sonuçlara göre desteklemek üzere mevzuatın gözden geçirilmesi,
- ☐ Tarımsal verimlilik eğilimleri ve belirleyicileri hakkında daha kapsamlı ve güncel kanıtlar üretmek için yeni ulusal tarımsal bilgi sisteminde sunulan olanakları araştırmak,
- ☐ Sulama sistemlerinin geliştirilmesi ve modernize edilmesi, resmi, şeffaf ve basit su paylaşım mekanizmalarının uygulamaya konması ve sulama sistemlerinin finansal uygulanabilirliğinin sağlanması için bir araya gelerek su kullanımının verimliliğinin artırılması,
- ☐ İklim değişikliğinin azaltılması ve uyum sağlanmasının, tarım ve tarım-çevre politikalarının enine kesiti olarak bütünleştirilmesi; iklim değişikliğinin etkilerinin daha iyi anlaşılmasının sağlanması, mümkünse

yerel düzeyde, yerel paydaşların da dahil olduğu bir izlemenin sağlanması, tüm paydaşlar arasında iklim değişikliği bilincinin artırılması,

- ☐ Mevcut sübvansiyonlu tarım sigortasının, uzun vadeli finansal ve aktüeryal sağlamlığı ve iklim değişikliği riski açısından değerlendirilmesi; rekabetçi hizmetleri sağlamak için sübvansiyon edilmiş sigortanın izlenmesi; çiftçilerin, erişilebilir bilgiler ve uyarlanmış vergi ve sosyal güvenlik mekanizmaları dahil olmak üzere çeşitli risk yönetimi araçlarıyla donatılması,
- ☐ Kırsal çeşitlendirme faaliyetlerini çeşitli kurumlar arasında ve çeşitli programlar dahilinde (bölgesel ve kırsal kalkınma, işgücü ve eğitim için) güçlendirmek ve geliştirmek; girdi kaynağı olarak tarıma dayalı olanlar da dahil olmak üzere kırsal sanayilerin gelişmesine odaklanan koordineli bir ulusal kırsal çeşitlendirme çerçevesini göz önünde bulundurarak bölgesel ve kırsal kalkınma yatırımlarında kırsal çeşitliliğe vurgu yapılması.

A.3.Kurumsal kapasite geliştirme

Sektörel gelişmeyi destekleyecek yapıların kurulmasından sonra, etkin bir şekilde çalışmasını desteklemek için kurumsal kapasitenin geliştirilmesi gerekmektedir. Kapasite geliştirme çalışmaları aşağıdakilere odaklanmalıdır:

- ☐ o Sektörel Ağ Yapısı'nın ve uygulama ekibinin kapasitesinin geliştirilmesi
- ☐ o Her şehirdeki paydaşların kapasitesinin geliştirilmesi
- ☐ o Her ildeki tarımsal aktörlerin (üreticiler ve KOBİ'ler) ve gıda sektörü KOBİ'lerinin kapasitelerinin artırılması

KOBİ'lerin ve üreticilerin kapasite geliştirme çalışmaları derhal başlatılmalıdır, çünkü bunlar karar vericilerdir

ve onların taahhütleri olmaz ise hiçbir faaliyet başarılı olamaz. Bu konuda odaklanılması gereken konu iyi ve kurumsal yönetim olmalıdır.

A.3.1 Tarım ve gıda sektöründeki kurumların kapasitelerinin geliştirilmesi, eğitim ve danışmanlık faaliyetlerinin sürdürülebilir ve etkin hale getirilmesi

Kısa vadede uygulanabilecek faaliyetlerden biri, mevzuatta yapılacak bir değişiklik; üreticilerin birbirine ve sisteme duyduğu güvenin yenilenmesi, ekonomik olarak etkin tarımsal kurumların uyum sağlayabilmesi için, modern tarımsal uygulamaların yapıldığı ülkelerde olduğu gibi, üretken topluma katkıda bulunacak, eğitim ve bilinçlendirme politikasının oluşturulmasıdır. Üreticilerin ve KOBİ'lerin ekonomik sürdürülebilirliği, iyi organize edilmiş bir üretici örgütlenmesinden geçer ve KOBİ'lere bu konuda rehberlik edilmelidir.

Özellikle mesleki eğitim ve öğretim konularına, resmî kurumların dışındaki kurumların da odaklanması için tanıtımın yapılması; kamu-özel kurumların eğitim alanında işbirliği yapmasının teşvik edilmesi, endüstri ve meslek kurumlarının birlikte eğitim paketleri oluşturması ve mevcutların güncelleştirilmesi konularında işbirliği yapması, işe yerleştirmeler ve tarımsal gıda alanında mesleki ve daha üst bir eğitimin desteklenmesi konuları son derece önemlidir.

A.3.2 Nitelikli personel ve ara personelin eğitimi için eğitim ve sertifikasyon altyapısının kurulması ve uygulanması (insan sermayesine yatırım)

Gıda imalat sektöründeki gelişme alanlarından biri de, dünyadaki yeni eğilimlere ve hızlı değişime uyum sağlayacak kalifiye personel hazırlamaktır. Yaklaşımlardan bazıları aşağıda listelenmiştir:

- E** Eğitim standartlarını iyileştirmek ve gıda imalat sektörünün istihdam ihtiyaçlarını daha iyi karşılamak için eğitim sistemi ile sanayi arasında bir ortaklık oluşturulması;
- E** Vergi teşvikleri ve gıda üretim şirketlerine ek devlet fonu tahsisleri yoluyla işbaşı eğitimi, çıraklık ve mesleki programlar için destek vermek;
- E** Mesleki ve / veya lise sonrası düzeyde gıda endüstrisi için bölgesel operatör sertifika eğitim programının geliştirilmesi;
- E** Kimyasal operatörleri, teknisyenleri ve diğer gıda işleme personelinin eğitimi için devlet tarafından finanse edilen pilot tesislerin kullanılması;

A.4 Tarım-gıda sektörü için verilen destek ve teşviklerin etkisinin artırılması ve etkin dağılımının sağlanması

Bu gelişme alanı yalnızca merkezi hükümet kararları ile etkinleştirilebilir. Bununla birlikte, yerel paydaşların, girişimcilik ve özellikle yeni iş kurma konusunda düzenleyici prosedürler ve idari yükler gibi farklı seviyelerde karşılaşılan mevzuata ait bazı zorlukların azaltılması konularında yeterince güçlü ve liderlik yapabilecek güce sahip olmaları yeterli olacaktır.

Mevcut düzenlemeler ve prosedürler belirlenmeli ve daha fazla finansal destek için kritik alanlar tanımlanmalıdır. Tarımsal gıda sektöründeki faaliyet gösterenler için teşvikleri geliştirmek önemlidir. Bu, tarımsal işletmelerde özel yatırım ortamını

geliştirecektir. Özellikle aşağıdaki faaliyetlere odaklanılması önerilmektedir:

A.4.1 Kümelenme ve İşbirliği faaliyetlerinin desteklenmesi

Üreticiler ve KOBİ'ler arasındaki işbirliği ve kümelenme girişimleri sübvansede edilebilir. Aslında yazılı bir protokole veya belgelenmiş bir kümelenme kurulmasına, sektörün aktörleri tarafından verilen bir taahhüde ve bu taahhüdün gerçekleştirildiğine dair kanıtların olması yeterli olacaktır.

Türkiye'de Kooperatifler, fırsat çeşitliliğine ve eşitsizliğine neden olan üç temel yasayı içermektedir:

Kooperatifler Kanunu 1163 (1969).
1581 sayılı tarımsal kredi ve sendikalar yasası (1972).
4572 sayılı Tarımsal Satış Kooperatifleri ve Birlikleri Kanunu (2000).

Bu yasaları tek bir çatı altında toplamak ve tüm kooperatifleri kapsayan bütünleştirici bir yasa çıkarmak ve bu konuda kamuoyu oluşturmak gerekmektedir.

A.4.2 Sözleşmeli tarımın desteklenmesi

Tarımsal gıda sektörünü geliştirmek, sanayicinin girdi maliyetlerini düşürmek, hammadde arzının sürekliliğini sağlamak ve sürdürülebilir kaliteyi sağlamak için sözleşmeli tarım uygulamalarının desteklenmesi sağlanmalıdır. Bu konudaki faaliyetleri takip etmek için bir mekanizma kurulabilir ve bu konuda çalışmak isteyen üreticiler ve KOBİ'ler sübvansede edilebilir.

A.4.3 Sektördeki verimlilik ve rekabetçilik açısından daha etkili sonuçlara ulaşmak için mevcut teşviklerin gözden geçirilmesi.

Farklı bakanlıkların istihdam, yatırımlar, üretim, ihracat faaliyetleri, pazarlama faaliyetleri, ar-ge ve yenilik faaliyetleri konusunda proje hedef grubu için birçok teşvikler mevcuttur. Üretici ve KOBİ'lerin çoğu bu teşviklerden yararlanmaktadır ancak bu teşvikler gözden geçirilmeli, sektördeki yeni gelişmelere adapte edilmeli ve rekabetçiliği artırılmalıdır.

Yerel paydaşlar ile resmî kurumların bölgesel temsilcileri arasında çok yakın bir koordinasyon olması önerilmektedir. Asıl amaç, bölgesel rekabet avantajına sahip olmak ve bu konuda hızlı harekete geçecek teşviklerin talep edilmesi olmalıdır.

A.5. Tarımsal üretim ve gıda endüstrisinde girdi maliyetlerini düşürmeye yönelik politikaların hazırlanması

Yol Haritasının sahiplenen yerel paydaşlar, politikaları ulusal hükümete önerme konusunda inisiyatif almalı ve kabul edilmelerini ve uygulanmalarını sağlamalıdır. Önerilen en önemli politikalar aşağıda listelenmiştir:

A.5.1 Tarımsal üretim girdileri için politikaların geliştirilmesi

Üreticilerin tarım sektöründe kalmaları ve gıda sektörüne girdi sağlamaya devam edebilmeleri için sektörden istikrarlı ve yeterli bir gelir sağlamalıdır. Tarımsal üretimin doğal koşullara bağlılığı ve tarımsal ürünlerde arz ve talep esnekliğinin düşük olması, tarımsal ürün fiyatlarının risk ve belirsizliğe karşı hassas olması üretici gelirlerinde belirsizliğe yol açmaktadır. Tarım politikalarının değişmeyen hedeflerinden biri, üretici gelirlerini dengelemektir. Girdilerin kullanımına yönelik politikalar, bu amaca ulaşmada önemli bir araç olarak kullanılabilir. Yakıt, gübre, bitkisel ilaç, işçilik ve tohum gibi tarımsal girdilerin yüksek maliyete sahip olması, gıda sektörünün girdileri olan tarımsal ürünlerin maliyetinin de yüksek olması anlamına gelir.

2000'li yılların ortalarında ülkemizdeki tohumculuk sektörünün gelişimi için gerekli düzenlemeler yapılmış ve sonrasında sektörde önemli gelişmeler yaşanmıştır. Kalite ve miktar dikkate değer bir seviyeye ulaşmıştır ancak, tohum, üretimin ana hammadde olduğundan ve girdilere bağımlılığın gıda fiyatları açısından bir risk olduğu için sektörün bu yönde gelişmesi gerekmektedir. Bu nedenle, yerli tohum üretimine odaklanmak ve bazı ürünlerdeki yerli tohum üretimi için Ar- Ge çalışmalarına önem vermek çok önemlidir. Yurtiçinde üretilecek hammadde yabancı fiyat ve kalite ile rekabet edebildiği sürece, bir avantaj sağlamak mümkün olacaktır. Bio güvenlik mevzuatı hem fabrika hem de hayvansal üretimdeki ithal girdilerin maliyetini ve ayrıca GDO analizinin maliyetini yeni bir maliyet olarak yükseltir. AB ve uluslararası kuruluşlar tarafından kullanılan ortak tanım ve terminolojilerin, yapılacak yasal düzenlemelerde ilgili tüm kurumlar tarafından referans olarak alınması önerilmektedir. Avrupa Gıda Güvenliği Otoritesi (EFSA) tavsiyelerinin Kanunun uygulanmasında dikkate alınması önemlidir. Örneğin pratikte, doğrudan gıda endüstrisinde kullanılacak olan hammadde, tohum ve maddelere göre farklılaşma; yeni masrafların karşılanması için destekleyici bir politika olarak önceliklendirilmesi mümkündür.

A.5.2 Gıda sektöründe Kaynak Verimliliğinin Yönetilmesi

Kaynak verimliliği, teknolojik ve endüstriyel gelişmelerin beraberinde getirdiği çevresel zararların artması, yenilenemeyen doğal kaynakların hızla azalması ve kaynakların değerlerinin artması ile imalat sanayinin dünyada rekabetçi konumunun korunması açısından oldukça önemli bir konu haline gelmiştir. Kaynak verimliliği, Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP) tarafından doğal kaynakların sürdürülebilir olarak üretilmesi, işlenmesi ve tüketilmesinin yanı sıra, ürünlerin üretimleri ve tüketimleri esnasında oluşan olumsuz çevresel etkilerin tüm yaşam döngüleri boyunca azaltılması olarak tanımlanmaktadır. Aynı zamanda, geleneksel kirlilik kontrolü yöntemlerinin aksine atık oluşumunu kaynağında önleyerek veya azaltarak üretimden kaynaklanan çevresel etkileri en aza indirmeyi de amaçlamaktadır. Bu şekilde, daha yüksek karlılığın yanı sıra, yeni teknolojilerin gelişmesi teşvik edilerek ve istihdam artırılarak üretimde yenilik ve büyüme potansiyeli açığa çıkarılmaktadır. Üretimde yeni proseslerin geliştirilmesi ve uygulanması ile eko verimli ürünlerin tasarımı, atıkların geri dönüşümü ve yeniden kullanımı da sağlanmaktadır (Europe EEIG, 2012).

Daha önceki yıllarda sanayileşme ile ilgili hedefler öncelikli iken, günümüzde "rekabet gücünü" artırıcı politikalar izlenir hale gelmiştir. Çin ve Hindistan gibi ucuz işgücü maliyetlerine sahip olan ülkelerin yarattığı rekabet baskısıyla karşı karşıya kalan Türkiye imalat sanayi için, rekabet gücüne yönelik politikalar ve stratejiler son derece önem teşkil etmektedir. Türkiye 1980'li yıllardan beri imalat sanayinde büyük aşamalar kaydetmektedir. İmalat sanayinin küresel sanayiye entegrasyonu, kaynakların

verimli kullanımı (enerji, hammadde, su), maliyetlerin düşürülmesi, ulaştırma altyapısının ve Ar-Ge faaliyetlerinin geliştirilmesi, nitelikli işgücünün sağlanması, işletme kapasitelerinin artırılması ve çevre dostu üretim politikalarının geliştirilmesi gibi stratejiler belirlenerek ülkemizin rekabet gücü artırılacaktır.

Hem tarım hem de gıda sektöründe sürdürülebilir rekabet gücünün temel faktörleri olan kaynakların yönetimi için verimliliğe odaklanmak ve iyi yönetmek gerekmektedir. Kaynak verimliliği ifade edildiğinde ilk akla gelen enerji, su ve hammadde verimliliğidir.

Enerji Verimliliği

Enerji verimliliği, enerji kayıplarını önlemek, atıkların geri kazanımı ve değerlendirilmesi, ileri teknolojik prosesleri kullanarak enerji talebinin azaltılması, enerji geri kazanım sistemleri ve daha verimli enerji kaynaklarının kullanılması gibi etkinliği artırıcı önlemlerin bütünü olarak değerlendirilebilir.

Enerjide sürdürülebilirliğin sağlanması; dışa bağımlılığın azaltılmasına, enerji maliyetlerinin ülke ekonomisi üzerindeki yükünün hafifletilmesine ve enerji kaynaklarının verimli kullanımına bağlıdır. Artan enerji talepleri ve fiyatları, birincil yakıt kaynakları olan fosil yakıtların sürekli olarak azalması, enerji güvenliği ve çevresel etkenler göz önüne alınarak, gelecek nesillere yaşanabilir bir dünya bırakmak için enerji verimliliğine önem vermek gerekmektedir. Bunun anlamı, gelecekte yenilenebilir enerji kaynaklarını çok daha fazla kullanmamız ve enerji verimliliğine daha fazla odaklanmamız gerektiğidir.

Her sektörde olduğu gibi gıda sanayinde de enerji verimliliği, enerji muhasebesi, kontrol sistemleri, yalıtım, yeni teknolojiler ve endüstriyel süreçler, hammadde özellikleri, ürün çeşitleri ve özellikleri, iklim şartları ve çevresel etkiler, kapasite kullanımı gibi alanları kapsamaktadır.

Tarım ve gıda üretimi için girdi olarak en önemli

maliyetlerden biri enerjidir. Bölgede, yenilenebilir enerji üretmek için az sayıda girişim olmuştur ancak, bu inisiyatifler hala çok düşük seviyededir. Kümelenme faaliyetlerinden biri, yenilenebilir enerji üretimi için olabilir ve teşviklerle desteklenirse, yeni yatırımlar için teşvik edici bir faktör olabilir.

Hammadde Verimliliği

Türkiye, bu kapsamda sürdürülebilirlik ilkelerini büyük ölçüde ulusal kalkınma politikalarına yansıtmaktadır. 10. Kalkınma Planı'nda sanayide çevre dostu tekniklerin kullanılması vurgulanmış, daha verimli üretim gerçekleştirilmesi ve atıkların azaltılması hedeflenmiştir. Ülkemizde, imalat sanayi altında faaliyet gösteren ve özellikle hammadde tüketimleri ve tasarruf potansiyelleri oldukça yüksek olan kimya, tekstil, gıda, ana metal ve metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı sektörlerinde hammadde verimliliğine yönelik çalışmalar önem arz etmektedir.

Su Verimliliği

Yeryüzündeki su kaynaklarının miktarı sabit, dağılımı ise düzensizdir. Dünya nüfusundaki hızlı artış ve suya olan taleplerin çeşitlenerek artması, kirlenme ve iklim değişikliği, bu yaşamsal öneme sahip kaynağı özellikle su fakiri ülkeler için stratejik bir konuma taşımıştır. Bu nedenle suyun sürdürülebilir bir kaynak olması için ulusal anlamda su verimliliğini belirleyen stratejiler geliştirilmesi önceliklidir (Greco Initiative & Regional Activity Center, 2007).

Gıda ve içecek ürünlerinin imalatında içme suyu veya daha kaliteli su kullanımı gibi doğru yerde doğru kalitede su kullanım politikaları geliştirilerek suyun verimli kullanımı sağlanmalıdır.

Ülkemizde Avrupa Birliği Su Çerçeve Direktifinin (EU Water Framework Directive) uyumlaştırılması ve uygulanabilmesi için hâlihazırda çeşitli çalışmalar yürütülmektedir. Direktif, su kaynaklarının çevresel ve ekonomik sürdürülebilirliği çerçevesinde yönetilmesini öngörmekte olup, "su tarifelerinin belirlenmesi" politikalarını içermektedir. Dolayısıyla su tarifesi

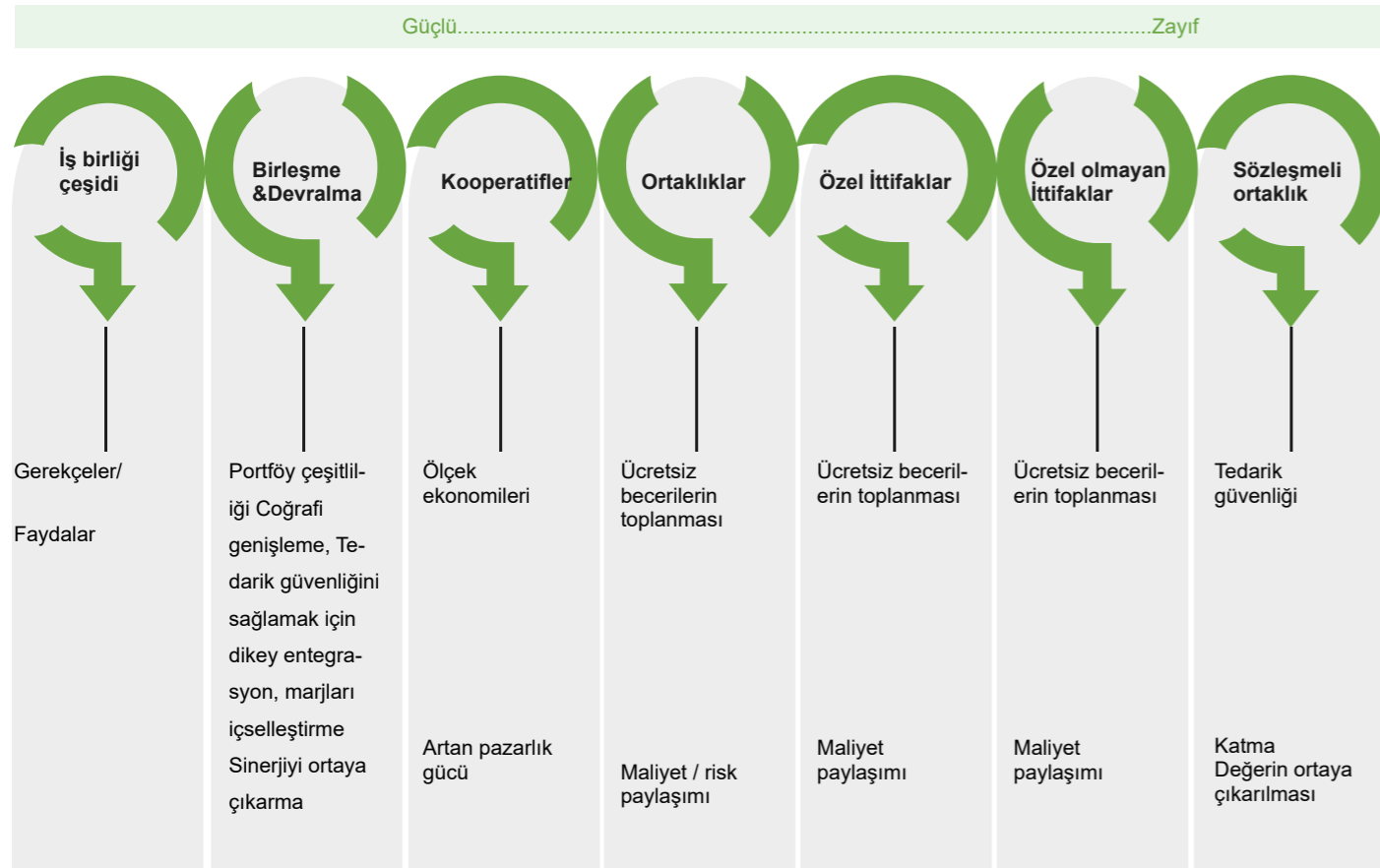
oluşturma politikaları, bu Direktifin özellikle su kullanımının azaltılması ve suyun geri kazanımının özendirilmesi gibi hedeflerine ulaşılması açısından büyük önem taşımaktadır. Mevcut durumda Türkiye'de özellikle su tarifelerinin belirlenmesi açısından AB Su Çerçeve Direktifine tam uyum sağlanmadığından imalat sanayinde yer altı suyu kullanımlarında çok düşük bedelli veya bedelsiz kullanımlar söz konusu olabilmektedir. Ayrıca, bazı işletmeler, su maliyetlerinin çok düşük olması ve bedelsiz su tüketimleri nedeniyle su tüketimlerini düzenli olarak ölçüp izlememekte, su tasarrufu sağlayacak iyileştirmeleri tercih etmemektedir.

Bu çerçevede hem tarım hem de gıda imalat sektöründe kaynakların daha verimli kullanımının teşvik edilebilmesi, su, enerji ve hammadde tasarrufuna yönelik iyileştirme uygulamalarının özendirilebilmesi için geliştirilebilecek politikaların ve alınabilecek önlemlerin yanı sıra, imalat sanayinde bu kaynakların tüketiminin etkin bir biçimde düzenlenmesine, denetlenmesine ve gerçek maliyetleri yansıtacak biçimde bedellendirilmesine gereksinim vardır.

B. İŞ BİRLİKLERİNİ GELİŞTİRMEK

KOBİ'ler arasındaki ticari işbirliği, ortak projeler üzerinde işbirliği yapmak için birleştirilmiş kaynakları kullanan bir grup şirketin oluşturacağı bir ağı kurmayı amaçlamalıdır. İş ağları farklı biçimlerde olabilir ve farklı hedeflere hizmet edebilir. KOBİ'lerin kendi aralarında bir araya gelmeleri ve ortak faaliyetleri, Konsorsiyum veya Kooperatifler veya Ağ Sözleşmeleri ile bir araya gelen farklı ticari / yasal modeller şeklinde gerçekleştirilebilir. KOBİ'ler ve üreticiler arasındaki işbirliği için de aynı metodoloji uygulanabilir.

İş birliklerinin geliştirilmesi

Kaynak: KPMG International, 2013

B.1 KOBİ'ler ve üreticiler arasında tarımsal gıda, iş ve sanayi kümelenmelerini geliştirmek

Küçük şirketler, bireysel olarak oluşturamayacaklarını; birlikte grup oluşturarak tek bir şirket olarak yaratabilecekleri şirket gruplarının parçaları olarak hareket ederek yapabilirler ve öyle rekabet edebilirler. Şirketlerin kendi aralarında güçlü bir rekabet olsa dahi, üretim süreçlerinin farklı aşamaları farklı şirketler tarafından sorumluluk üstlenilerek, şirketler arasında yüksek derecede bir iş birliği yapılabilir. Yani, uzman küçük şirketler iş sürecini bölebilir ve birlikte gruplanabilir veya pazarın gereksinimlerine bağlı olarak yeniden gruplanabilir. Bu model, sabit montaj hatlarına sahip büyük şirketlerin çoğu zaman sağlayamadıkları esneklik ve kısa cevap sürelerine olanak sağlayacaktır. Şirketlerin birbirine karşılıklı olarak bağlı olması, bağımlılık ilişkilerine sahip oldukları anlamına gelmez.

Tüm iş birlikleri önem ve yoğunluk bakımından farklılık gösterir ve firmalar yalnızca kendileri için değerli olan ilişkileri kurar ve sürdürürler.

Ortaklıklar kurmanın ana faydaları; işletme maliyetlerini azaltmak, personel niteliklerini artırmak, özel bilgilere daha iyi erişim, geniş işgücü arzı, sermaye kaynaklarına kolay erişim, teknolojik temeli iyileştirmek, yenilikleri artırmak, yeni ürünler yaratmak, uluslararası satış ve rekabetçiliği artırmak ve aynı zamanda birbirini tamamlamak olarak sıralanır. Yenilik iş birliğinden etkilendiğinden, KOBİ'lerin yeniliklerine devam etmeleri için yakın "işbirlikçi rekabetlerini" sürdürmeleri imalat avantajı olabilir.

Bölgede kurulması önerilen sektörel ağ platformları aşağıdakileri gerçekleştirmek için inisiyatif almalıdır:

- İş birliği politikalarının hazırlanmasına destek
- İş dünyası için ortamı hazırlamak ve hedef gruplar arasında güven oluşturmak

- Bunun için farkındalık yaratmak ve hedef kitleyi motive etmek
- Üreticiler ve KOBİ'lerin ticari iş birliği girişimlerini desteklemek

Bölgelerin kendine has özellikleri vardır. Bölge incelemesinde daha önce de belirtildiği gibi, Adana, Hatay ve Mersin, tarla bitkileri, sebze ve meyve üretiminde oldukça güçlüdür. Buradan yola çıkarak şöyle bir kümeye odaklanılabilir:

- İyi tarım uygulamaları konusunda çiftçilerin ve gıda işletmecilerinin eğitimi
- Tarla ürünleri, sebzeler ve meyvelerin işlenmesi ve paketlenmesi (özellikle portakal üretimi)
- Ürünlerin depolanma ve taşınma maliyetlerinin paylaşılması ve bu sayede maliyetin düşürülmesi
- Ürünler için bölgesel marka oluşturulması
- Bu ürünlerin, gıda güvenliği ve sürdürülebilir kalitesinin sağlanarak pazarlanması

B.2 Tarımsal-Gıda Kooperatiflerinin kurulmasının teşvik edilmesi ve faaliyetlerine destek verilmesi

Türkiye'de de kooperatifler hakkında farkındalık yaratarak ve eğitime odaklanarak bu kültür geliştirilmelidir. Örgütlenmenin geliştirilmesi, tarım ve gıda sektörünün rekabet edebilirliğinin artmasına katkıda bulunacaktır.

Bölgede tarımsal gıda kooperatifleri ve hatta onların konfederasyonlarının birlikte hareket etmesini teşvik edilmesi de tavsiye edilmektedir.

Yeni kurulan ve etkin ve verimli çalışan Kooperatifler; Adana ve Mersin'de meyve, sebze ve gıda ürünleri,

et; Hatay'da balık ve kümes hayvanları, Gaziantep ve Kilis'te zeytin, fıstık vb. çiftçilerinin pazarda etkili olmasını, girdiler için birlikte hareket etmelerini ve maliyetleri düşürmelerini, hatta işletme tesislerine ve diğer lojistik tesislere yatırım yapılması için ortak hareket etmelerine olanak sağlayacaktır.

Bu hızlı girişim ve eylemlere ek olarak, Türkiye Kooperatif Stratejisi ve Eylem Planı'nda daha önce belirtilen eğitim, danışmanlık, bilgilendirme ve araştırma faaliyetleri de geliştirilmelidir.

İlköğretimden başlayarak, girişimcilik, ortaklık kültürü ve kooperatifler hakkında farkındalık yaratmaya yönelik eğitim faaliyetlerinin yürütülmesi için çalışmalar yapılmalıdır. Kooperatifin hak ve yükümlülükleri hakkında bilinçlendirme eğitimi, üst kooperatifler tarafından ortaklarına düzenli olarak sağlanmalıdır. Kooperatifler hakkında bilgilendirme programları düzenlenmelidir. Kooperatiflerde eğitim, araştırma ve yayma faaliyetlerinde bulunan gönüllü kuruluşların projeleri desteklenmelidir.

C. YENİLİK, AR-GE'YE YATIRIM VE TEKNOLOJİYİ BENİMSEME

Tarımsal işletmeler ve kooperatifler, yenilik kümeleri, sivil toplum kuruluşları, araştırma enstitüleri, hükümet ve uluslararası kuruluşlar, yenilik yaratma ve yayma işbirliğinde önemli bir rol oynamaktadır. Bu bağlamda, doğru kurumsal teşvikler, iyi yönetim ve olanak sağlayan bir altyapı yeniliğin kolaylaştırılması için çok önemlidir.

Yenilikçi tarımsal gıda ürünleri, bu ürünlere olan mevcut talep için artan getiri sağlamakla kalmaz, aynı zamanda uluslararası alanda rekabet gücünü de artırır. Tarım, çoğunlukla düşük marjlı emtialar ile azalan getirilerle ilişkilendirildiğinden, kırsal sektörün daha rekabetçi ve aynı zamanda daha sürdürülebilir hale getirilmesinde tarımdaki yenilik potansiyeli önemsiz görünmektedir. Yönetimi basitleştirmek ve altyapı

geliştirme girişimlerinin farklı idari seviyelerde (ulusal, bölgesel, il ve yerel) ve farklı kapsamlarda (sektörel ve çok sektörlü) koordinasyonunu kolaylaştırmak önemlidir.

Bölgesel tarımsal gıda sektörü hem ürün hem de süreç düzeyinde yenilik için çeşitli fırsatlar sunmaktadır. Pazar hızla büyümekte ve yenilik yapmak için çeşitli olanaklar sağlamaktadır. Bu aynı zamanda gelişmekte olan pazarların da talebidir. Yenilik, Ar-Ge'ye yatırım ve, teknolojiyi beslemedeki amaç bölgesel gıda sektörünün yenilik altyapısı geliştirme faaliyetleri olmalıdır ve aşağıdakileri gerçekleştirmelidir;

- Bölgede yenilik altyapısının kurulması,
- Kurumsal kapasitenin geliştirilmesi,
- Yenilik ağlarıyla iş birliği yapılması ve
- KOBİ'ler ve kurumlar için yenilik faaliyetleri konusunda motivasyonun yaratılması

Atılacak ilk adım, bölgesel gıda sektörünün tüm paydaşlarının yeniliğe odaklanması ve yeniliğin başarılı ve rekabetçi olması için BGAP'in iş stratejisinin bir parçası olması gerektirir.

Beklenen sonuçları elde etmek ve pazarın talebi doğrultusunda yeniliği geliştirmek için, KOBİ'lerin yöneticileri yenilik yönetimi, yayılması ve tanıtımı konusunda sürekli olarak eğitilmeli ve bu kişilere koçluk/mentorluk verilmelidir.

C.1 İnovasyon faaliyetlerinin geliştirilmesi için basit eylemler

Bölgesel gıda sektöründe inovasyonun geliştirilmesi için öngörülen eylemler aşağıda açıklanmıştır.

Paydaşlar arasında eşgüdüm gereklidir ve "bölgesel gıda inovasyon komitesi" nin kurulması önerilen ilk eylemdir. BGAP desteği ile Uygulama ekibinin aktif katkısı, yeniliğin etkili bir şekilde yayılması için esastır. İşlevsel bir kuruluş için, BGAP'nun kilit / birincil paydaşların koordinatörü olarak görev yapması, bölgesel düzeyde uygulanacak eylemleri planlaması, yerel paydaşların teknoloji transferinden ve araştırma kurumlarıyla ve üniversitelerle bağlantıdan sorumlu olması önerilmektedir.

Bir bölgesel gıda inovasyon politikasının geliştirilmesi, bölgesel gıda sektöründeki yenilik için genel çerçeve olmalı ve yeniliğin gelişmesini ve ilgililerin bölgesel gıda sektörünün tüm seviyelerinde katılımını kolaylaştırılmalıdır. İnovasyon politikası dahilinde komite, yeniliğin hedeflerinin belirlenmesini ve bölgesel gıda sektörünün yeniliği benimseyen tüm seviyelerini teşvik etmek için bölgesel gıda sektörünün kapsamı ve stratejik yönüyle uyumlu olmasını sağlamalıdır.

Bölgesel gıda sektörünün tüm seviyelerinde yeniliği desteklemek için eğitim gereklidir. Bu faaliyet, yeniliği temel bir strateji olarak görmesi için kilit / birincil paydaşları eğitmek ve teşvik etmek ve yeniliğin bölgesel gıda sektörü için rekabet avantajının anahtarı olduğunun farkında olmak için tasarlanmalıdır. Bölgesel KOBİ yöneticileri, yenilik konusunda liderlik ve bağlılık sağlamalı ve göstermelidir. Yöneticiler, yenilik sürecinin etkinliğinden sorumlu olmalı ve yeniliğin önemini ifade etmelidir.

Komite, gelişim hedeflerine ulaşmak için temel araç ve metodolojilerin nasıl uygulanacağı konusunda insanları her seviyede eğitmek ve insanların gelişim projelerini teşvik etmek ve başarılı bir şekilde tamamlamaya yetkin olmalarını sağlamak için bir eğitim programı tasarlamalıdır.

Bu bağlamda, hemen uygulanabilecek basit eylemler aşağıdaki gibi özetlenebilir:

- Bölgesel Gıda İnovasyon Komitesi" nin kurulması,
- Bölgesel bir Gıda İnovasyon politikasının geliştirilmesi,

■ Bölgesel gıda sektörünün tüm seviyelerinde inovasyonu desteklemek için eğitim gereklidir. Bunun için kilit / birincil paydaşları eğitmek ve teşvik etmek için tasarlanmalı,

■ İnsanları iyileştirme hedeflerine ulaşmak için temel araç ve metodolojilerin nasıl uygulanacağı konusunda eğitmek için bir eğitim programı tasarlamak,

■ Tasarım ve Geliştirme ünitelerinin kuruluş, uygulama ve devamını desteklemek ve yardım etmek,

■ Yenilik stratejilerinin uygulanması için uluslararası bir ağ geliştirmek,

■ Tarımsal gıda KOBİ'lerinde uygun kalite fonksiyonları geliştirmek,

■ KOBİ'lere teknolojiyi bölgesel gıda zincirine transfer edecek şekilde personel sağlamak ve eğitim vermek,

■ Gıda sektöründeki yeni girişimlere yönelik olarak yeni KOBİ'lerin oluşmasını kolaylaştırmak,

■ Periyodik bir "Gıda İnovasyon Ödülü" yarışması başlatarak gelişmeyi tanımak ve onaylamak.

C.2 Bölgesel Gıda ve Tarımsal Araştırma Merkezinin Kurulması

Tarım ve Orman Bakanlığı, Tarımsal Araştırmalar ve Politikalar Genel Müdürlüğü'ne bağlı 49 Tarımsal Araştırma Enstitüsü, tarımsal araştırmalar konusunda çok geniş yelpazede çalışmalar yürütmektedir. Bununla birlikte, özel sektörün, bölgedeki ve sektördeki gelişmeleri daha hızlı takibi ve uygulaması, gıda ve tarım alanındaki çalışmalarını desteklemek için üniversite düzeyinde gıda üretimi / işlenmesi ve tarımsal üretim için bir bölgesel gıda ve tarımsal araştırma

merkezi kurulması önerilmektedir.

Bu merkezin, gıda üretim KOBİ'lerinin sayısının yoğunlaştığı ve coğrafi konumun proje bölgesindeki tüm illere yakın olduğu il olan Gaziantep'te kurulması tavsiye edilmektedir. Merkezin temel amacı; gıda ve tarım konularında bilimsel araştırmalar yapmak, çalışma konularında üniversiteler ve sanayi ile iş birliği yapmak, tarım ve gıda endüstrisi ve tarımdaki sorunları çözmek için bilimsel ve uygulamalı çalışmalar yapmak ve bu çalışmaları yönetmek en önemlisi de tarımsal bio teknolojiye odaklanmak olmalıdır.

Özetle, Merkezin önerilen öncelikli alanları şunlar olacaktır:

Eo Tarımsal kalkınmada bölgeye yardımcı olabilecek bilimsel ve teknolojik araştırmaları planlamak, bu konuda gerekli imkanları hazırlamak ve uygulamaları hayata geçirmek,

Eo Teorik ve pratik eğitim programları düzenlemek ve yürütmek; ayrıca yayın ve bilgilendirme faaliyetlerini geliştirmek ve üniversitelerin bilimsel araştırma ve çalışmalarına katkıda bulunmak.

Eo Sanayinin ve diğer kurum ve kuruluşların ihtiyaç duyduğu konularda araştırma ve uygulama yapmak, bölgenin sosyo-ekonomik ve politik değişimi konusunda araştırma yapmak ve bölgeyle ilgili gıda ve tarım konularında projeler üretmek ve gerekli çalışmaları yapmak.

C.3 Üniversite & Sanayi İş birliğini Geliştirme

Tarım ve gıdada Ar-Ge ve yenilik faaliyetlerinin arttırılması için kaynaklar yeterince oluşturulmalı ve mevcut yapıların faaliyetleri daha da etkinleştirilmelidir. Ek olarak, mevcut teknoloji transfer ofisleri, teknoparklar ve kuluçka merkezlerinin etkin olması, araştırma parkı, bilim parkı, teknoloji parkı, tasarım ve geliştirme merkezinin kurulması önerilmektedir. Yukarıda bahsedilen Bölgesel Gıda ve Tarım Araştırma Merkezi bu yapılardan biridir.

Bu yapılar, yeni kurulan yeni teknoloji girişimleri veya basit araştırma temelli projeleri olan girişimlerin, "bir üniversite / araştırma enstitüsü ile iş birliği" kurarak bilimsel temelli teknolojinin kurulmasını sağlayan merkezlerdir. Örneğin, araştırma parklarındaki projeler prototip üretimine kadar desteklenmektedir.

Verimli ve ekonomik olarak etkin bir tarımsal üretim ve gıda işleme yapısı, bitkisel ve hayvansal üretim malzemelerinin kalitesinin ve adaptasyonunun arttırılması, tarımsal üretim ve rekabetçi ürün üretimi sağlanması Ar-Ge çalışmaları ile mümkün olabilir. Yukarıda belirtilen yapıların uygulamaya geçmesiyle; yüksek kaliteli çeşit ve türlerin geliştirilmesi için Ar-Ge ve yenilik çalışmalarına, entegre mücadele, biyolojik / biyoteknik kontrol, mahsul üretiminde tahmin ve uyarı sistemleri ve kamu-özel sektör iş birliğinde Ar-Ge, ürün geliştirme, ürün çeşitlendirme ve yaygınlaştırma faaliyetlerine hız verilmelidir.

Ayrıca Gıda endüstrisinde ürün katma değerinin ve gıda güvenliğinin arttırılması ve ürün ambalajının iyileştirilmesi ve yeni tasarımların oluşturulması, ürün geliştirme ve çeşitlendirme faaliyetleri sağlanmalıdır.

D. İŞ GELİŞTİRME

Birkaç alt gelişim alanı ve faaliyetleri sektörün rekabetçiliğini destekleyecektir. Bunlar:

D.1 Lojistik zincirlerinde iyileştirmeler (gıda atıkları ve kaybının önlenmesi için yatırımlar) ve aracılık faaliyetleri için düzenlemeler

Lojistik zincirlerindeki iyileştirmeler (gıda atıkları ve zararların önlenmesi için yatırımlar) ve aracılık faaliyetlerinde düzenlemeler yapılmalı, lisanslı depoculuk tarımsal ürünlerde ticaretin geliştirilmesinde bir araç olarak düşünülmeli ve uygulamada lisanslı depolamanın yaygınlaştırılması ve aktif hale getirilmesi için çaba gösterilmelidir.

Bu bağlamda, ticaret hacminin, arz ve talebin mümkün olan en düşük işlem maliyetlerinde karşılanmasına ve fiyatın sosyal refahı en üst düzeye çıkaracak bir seviyede oluşmasına olanak sağlamak için spot bir tarımsal borsa kurulmalıdır. İyi uygulamaları inceleyerek, ülkedeki lojistik (taşıma / depolama) sistemini geliştirmek için adımlar atılmalıdır. Borsaların kayıt ve onay işlevinden borsa ve ticari aktivasyonun asıl rolüne geçmesini sağlamak için çaba gösterilmelidir.

B.1'de belirtildiği gibi, gıda sektörü KOBİ'lerinin soğuk depo ihtiyacı için ortak bir tesis, Mersin'deki çiftçilere ve KOBİ'lere yapılacak çok uygun maliyetli yatırım olacaktır. Bir küme girişimi tarafından gerçekleştirilebilir. Bu yolla, rekabetçiliğin arttırılmasında çok büyük bir etkisi olacak olan enerji, işçilik, lojistik maliyetler azaltılabilir.

D.2 Akıllı Tarım / Endüstri 4.0'ın Tarım, Gıda Güvenliği ve İyi Tarım Uygulamalarında Yaygınlaştırılması ve Uygulanması

Gıda güvenliğinin sağlanması; verimliliğin iyileştirilmesi, tarımsal yatırım, depolama ve taşımacılığın yanı sıra tarım sektöründeki dağıtım ve risk yönetimini geliştirmek için çok paydaşlı iş birliğini gerektirir.

Sürdürülebilir kalkınma, günümüz dünyasında en önemli kavramlardan biridir ve gelecek nesillerin kendi ihtiyaçlarını karşılayabilme kabiliyetinden ödün vermeden yeni neslin gereksinimlerini ve ihtiyaçlarını karşılamayı ifade eder. Bu kavram, gıda işleme sanayinde de temel konulardan biri haline gelmiştir. Gıda işleme sanayi, hammaddeleri insan tüketimi için gıdaya dönüştürmek için kullanılan yöntem ve teknikler olarak tanımlanabilir. Sürdürülebilir kalkınma, organik tarım, gıda güvenliği, akıllı tarım ve gıda kalitesi gibi konuları içerir. Buna ek olarak, daha rekabetçi gıda üretimi sektörü için, akıllı tarım, İyi Tarım Uygulamaları gibi destekleyici araçlar, düşük maliyetli ve sürdürülebilir kalitede girdilerin, yüksek verimlilikte üretilmesi için uygulanmalıdır.

Bölgesel Gıda Ağı Platformu, bu konudaki bilgi ve tecrübelerin yayılmasına yönelik eğitimleri, danışmanlık ve tavsiye çalışmalarını uygulamak için ilgili paydaşlarla bir altyapı oluşturmalıdır.

Her bir kentin Tarım ve Orman Bakanlığı ve Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı bölge müdürlükleri bu konuya odaklanabilir ve farkındalık yaratma, eğitim ve yaygınlaştırma faaliyetleri için bölgesel programlar hazırlayabilir. İl Müdürlüklerinin rolü koordinasyon olabilir ancak faaliyetlerin uygulanması, politikaların uygulanmasında daha esnek olan bölgesel STK'lar ve Odalar tarafından gerçekleştirilebilir. Kurulması önerilen uygulama ekibi bu faaliyetlerin koordinasyonu ve organizasyonunu kolaylaştırabilir.

D.2.1 Akıllı Tarımın / Endüstri 4,0'ın Tarımda Uygulanması

Birçok gelişmiş teknolojiyi bir araya getirerek ve bunları tarıma paralel olarak kullanan akıllı tarım, modern bilgi yöntemleriyle tarımsal üretimde verimliliği artırmak için kullanılmaktadır. Nesnelerin İnterneti olarak adlandırdığımız kavram içerisinde başvurabileceğimiz akıllı tarım sayesinde, üreticinin çalışması kolaylaşmakta ve aynı zamanda ürünün verimi ve kalitesi de artmaktadır. Akıllı tarım yöntemiyle, çiftçiler tarlalarını bir tablet veya telefonda kolayca kontrol edebilmekte ve sulamadan toprak kontrolüne kadar birçok işlemi uzaktan takip edebilmektedir.

Akıllı tarım faaliyetlerinin bazı faydaları şöyle özetlenebilir:

- E** Tarımda kimyasal kullanımının azaltılması ve dolayısıyla daha sağlıklı ve daha kaliteli ürünlerin üretimi,
- E** Kimyasalların maliyetinin düşürülmesi,
- E** Çevre kirliliğinin azaltılması,
- E** Maliyetlerin azaltılması,
- E** Artan toprak verimliliği.

D.2.2 İyi Tarım Uygulamalarının Yaygınlaştırılması

İyi Tarım Uygulamaları (GAP) güvenli, sağlıklı meyve ve sebzelerin üretimi için gerekli olan temel çevresel ve operasyonel koşullardır. İyi Tarım Uygulamasının amacı, meyve ve sebzelerin mikrobiyal kontaminasyon risklerini azaltmaya yardımcı olacak en iyi yönetimin uygulanmasında mantıklı bir şekilde rehberlik etmektir. İyi Tarım Uygulamaları örnekleri arasında işçi hijyeni ve sağlığı; üretim ve hasat sürecinde gübre kullanımı ve su kalitesi de yer almaktadır.

Yetiştiricilerin, paketleyicilerin ve nakliyecilerin, taze ürünlerle potansiyel olarak ilişkili gıda güvenliği tehlikelerini en aza indirmede proaktif bir rol almaları beklenmektedir. İyi Tarım Uygulamalarında belirtilen ortak risk faktörlerinin farkında olmak ve bunları ele almak, taze meyve ve sebzelerin mikrobiyal güvenliği ile ilgili ortaya çıkan endişelere daha etkili ve uyumlu bir tepki verilmesine neden olacaktır. Ayrıca, işleyiciler ortakları tarafından çiftlikten aileye gıda zinciri boyunca güvenli uygulamaların benimsenmesini teşvik etmelidir. Bu, dağıtımçıları, ihracatçıları, ithalatçıları, perakendecileri, taşıyıcıları, yemek servisi operatörlerini ve tüketicileri içermelidir.

D.2.3 Akıllı Tarım / Endüstri 4.0'ın Tarımda Uygulanması, Kalite Yönetim Sistemi, Gıda Güvenliği ve Tarım-Gıda Sektöründe İyi Tarım Uygulamalarının Uygulanması için Farkındalık yaratılması

Gıda güvenliği ve hijyen, gıda endüstrisinde yükselen bir talep haline gelmekte ve evrensel bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle, gıda güvenliği ve hijyenini sağlamak, gıda sektörü girişimcilerinin günümüzün rekabetçi pazarında ayakta kalabilmeleri için zorunlu bir gerekliliktir.

Gıda güvenliği, gıda kaynaklı hastalıkları önleyecek şekillerde gıdaların kullanılmasını, hazırlanmasını ve depolanmasını tanımlayan bilimsel bir disiplindir. Bu, potansiyel olarak ciddi sağlık tehlikelerinden kaçınmak için izlenmesi gereken birkaç rutini içerir. Bu şekilde, gıda güvenliği, tüketicilere zarar vermemek için sıklıkla gıda savunmasıyla örtüşmektedir.

Endüstriden pazara kadar uygulamalar göz önünde bulundurulduğunda, gıda güvenliği konuları arasında gıda etiketlemesi, gıda hijyeni, gıda katkı maddeleri ve tarım ilaçları kalıntıları ile ilgili uygulamalar, ayrıca biyoteknoloji ve gıda politikaları ve devlet ithalatının ve gıdalar için ihracat denetim ve sertifikalandırma sistemleri yer alır.

Uluslararası Standardizasyon Örgütü, gıda güvenliği ve güvencesini yönetmek için ISO 22000 standardını oluşturmuş ve aşağıdakileri içeren bir gıda güvenliği yönetim sistemi için gerekli şartları belirlemiştir:

- E** İnteraktif iletişim
- E** Sistem Yönetimi
- E** Önkoşul programları
- E** HACCP ilkeleri

Gıda güvenliği yönetim sistemi, bileşen tedariki, gıda hazırlama, paketleme, depolama, taşıma vb. gıda tedarik zincirinin tüm seviyelerinde gıda tehlikelerini tanımlar, değerlendirir ve kontrol eder.

Bölgede ihracat yapan birçok firmanın ISO 22000 sertifikası sahibi olmasına rağmen, bu standardın önemi anlatılmalı, ilgili personelin eğitimi sağlanmalı ve standardın uygulanması izlenmelidir. Şirketlerin yanı sıra izleme ve teftişin desteklenmesi için bir eğitim ve danışmanlık havuzu oluşturulmalıdır.

Ayrıca, gıda işleme şirketlerinin çoğu, Kalite Yönetim Sistemi olarak ISO 9001'e sahiptir. Ancak yine pratik düzeyde uygulanması zayıftır. Kalite Yönetim Sistemi; işletmenin tüm kaynaklarını harekete geçirerek müşterilerin memnuniyetini en uygun fiyatlarla sağlamayı, işletmenin rekabet

gücünü arttırmayı, ürün ve hizmetleri ve insan kaynaklarını sürekli iyileştirmeyi amaçlayan bir sistemdir. Bir işletmede toplam kalite yönetiminin uygulanması ancak bu programa inanmak ve katılmak için üst yönetimin stratejik bir kararı ile mümkündür. Eğitim yoluyla, kültürel gelişim ve her seviyede verimlilik ve sorumluluk geliştirilebilir. Bu kültürel dönüşümü başarıyla gerçekleştirmek için işletme içinde bazı yenilikçi kavram ve uygulamaların uygulanması gerekmektedir. Bunlar; müşteri odaklılık, kalitenin önemi, takım çalışması, çalışma ve eğitim, sürekli iyileştirme, yönetim anlayışı ve güven, karar verme, katılım, sosyal sorumluluktur. Bu kavramların her işletmede kurulması ve kullanılması, rekabetçiliği artırmak için en önemli araçlardan biri olacaktır.

Tüm tarımsal gıda işletmelerinin farkındalık kazanmaları ve Kalite Yönetim Sisteminin nasıl uygulanacağı konusunda eğitilmeleri önerilir. Özellikle şirket sahipleri, üreticiler, yöneticiler yukarıda belirtilen kavramlar üzerine eğitilmeli ve işlerinde başarılı uygulamalara yönelik taahhütler vermelidir.

D.2.3 Organik Tarım ve Organik Gıda'nın desteklenmesi ve teşvik edilmesi

Dünya çapında bir büyüme endüstrisi olan organik tarım, bu pazara girmek için gerekli olan sertifikasyon sürecinden geçmek isteyen tarım üreticileri için karlı ve sürdürülebilir bir iştir. Organik üretim, olabildiğince az girdi kullanarak ekolojik çeşitliliğin korunması ve iyileştirilmesine dayanan insan ve çevre odaklı bir üretim yaklaşımıdır. Tüketici ve çevreye yönelik yaklaşımlar, tüketicileri daha fazla organik ürün tüketmeye, üreticileri de daha fazla organik ürün üretmek için teşvik eder (İnci ve diğerleri, 2017: 137). Organik ürün satın alma süreci, bu ürünlerin diğer ürünlerden farklılıklarının algılanması hakkında bilgi edinme çabasıyla ve farkındalıkla başlar. Organik ürünler, gıda güvenliği, hayvan refahı, çevre koruma ve sertifikasyon gibi özellikleri nedeniyle tüketicinin satın alma kararlarında öncelik sağlayan özelliklere sahiptir. Başka bir deyişle, dünya ve Türkiye'de organik ürünlere olan talep artmaktadır. Son yıllarda tüketicinin güvenilir gıda talebinde önemli değişiklikler gözlenmiştir. Tüketici şimdi satın alınacak ürünün insan sağlığına uygun olarak üretildiğinden ve güvenli olduğundan emin olmak istemektedir ve bu şekilde üretilen ürünleri tercih etmektedir (Eryılmaz ve diğerleri, 2015: 200; Ilgar, 2017: 161).

Proje bölgesi, Organik tarım ve gıda işleme için en uygun yerlerden biridir. Büyüyen pazarda bu fırsat etkin kullanılmalıdır. Organik tarımın yaygınlaştırılması ve desteklenmesi için aşağıdaki faaliyetlere yatırım yapılması önerilmektedir:

- Çiftçilik, işleme, pazarlama konularında kapasite geliştirme
- Eğitim ve danışmanlık

Proje bölgesi; iklimi, su kaynakları, toprak verimliliği ve çeşitliliği ile organik tarıma çok uygun ve potansiyeli yüksektir. Organik tarım uygulamalarının gelişmiş ülkelerdeki etkinliğini yakalamak için öncelikle, bölgedeki sosyolojik, kültürel ve ekonomik koşullar göz önüne alınarak konunun önemi anlaşılmalı ve sonuçlar ekonomi kurumlarına ve paydaşlara aktararak bilinçli bir talep yaratılmalıdır. Buna ek olarak, üretim sırasında ve sonrasında üreticilerin teknik ve ekonomik olarak desteklenmesini sağlayan politikalar oluşturulmalıdır. Organik üretim sektörüne girmek, varlığını korumak ve dünyadaki gelişmelere ayak uydurmak isteyen organik üreticilere; finansal ve teknik destek sağlanmalı, özellikle diğer üreticilerle pazarlama ve iş birlikleri konularında desteklenmelidir. Pazarlama ve tanıtım faaliyetleri sayesinde, bu alt sektördeki üreticiler ve KOBİ'ler, bölgesel bir organik gıda markasının oluşturulması için desteklenebilir. Organik tarım geniş bir alana ihtiyaç duyduğundan, üreticiler ve KOBİ'ler tarafından kümelenme (konsorsiyumlar veya kooperatifler gibi) oluşturulabilir. Özellikle Organik tarım ve gıda işleme için az sayıda inisiyatif başlatılan Adana, Mersin ve Hatay'da, organik tarıma çok uygun alanlar mevcuttur.

D.3 Gıda İmalat sektöründe Endüstri 4.0'ın Güçlendirilmesi

Dördüncü sanayi devrimi genellikle yeni bir dijital endüstriyel teknoloji dalgasını ifade eder. Amaç, entegre, otomatik ve optimize edilmiş bir üretim akışı oluşturmaktır. Endüstri 4.0 teknolojisinin aşağıda bahsedilen dinamikleri üretim sürecinin her aşamasında faydalar sunar:

Kalite: Başlangıç için, ürünlerin kalitesi, gerçek zamanlı olarak üretimi izleyen ek sensörler ve aktüatörlerden faydalanır. Hata durumunda, kullanışlı bilgiler hızlıca uygun alıcıya gönderilir.

Verimlilik: Verimlilik yalnızca otomasyon üretim süresini azalttığı için değil, aynı zamanda varlıklar daha iyi kullanıldığı ve envanter daha iyi yönetildiği için de artmaktadır.

Hız: Üreticiler, yeni fikirlerin örneklerini hızlı bir şekilde oluşturup, çeşitli senaryoları simüle ederek pazara girme süresini kısaltabilir.

Esneklik: Bunların tümü, tek parça akışta üretilen çok çeşitli ürünlerde çalışmak üzere kolayca yeniden şekillendirilebilen makineler ve robotlarla esnek bir şekilde gerçekleştirilebilir.

Şirketleri Endüstri 4.0'a hazırlayabilmek için, uzmanlık konusundaki zorlukları aşmak amacı ile bir altyapı oluşturmaya odaklanılması önerilmektedir. Dünyadaki birçok örnek, şirketlerin Endüstri 4.0'ı uygularken teknolojiyi elde etmede daha az sorun yaşarken, şirket içi dijital kültür, vizyon ve eğitimin yanı sıra uzmanlık eksikliğinin daha fazla yaşandığını göstermektedir. Örneğin, veri analitiğini takip eden bir departmana sahip olmamak, şirketin Endüstri 4,0 uygulamasının önündeki bir engel teşkil edecektir.

Şirketlerin Endüstri 4.0'a dönüşümüne yönelik olarak devletin çeşitli çalışmalar ve girişimleri mevcuttur. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından desteklenen Endüstrideki Dijital Dönüşüm Platformu tarafından halihazırda "İmalat Sanayinin Dijital Dönüşüm Yol Haritası" hazırlanmıştır. Bu yol haritası iyi bir rehber ve dijitalleşmede gıda imalat sektörü faaliyetlerine destek olacaktır.

Dahası, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Türkiye'de çeşitli şehirlerde Uygulamalı Yetenek ve Dönüşüm Merkezleri kurma konusunda program uygulamaktadır. Bunlardan biri, Proje bölgesinde, Mersin'de kurulmaktadır. Bununla birlikte, BGAP, sanayi odaları içerisinde oluşturulacak bir yapı ile bu merkezler ile ortak çalışma girişimini benimsemeli ve her türlü dijitalleşme faaliyeti için kapasite geliştirme ve deneyimleri paylaşma faaliyetlerinde bulunmalıdır.

D.4 İş Kuluçka Merkezlerinin Kurulması

Bu faaliyet, bölgedeki her ildeki yerel gençlik dernekleri iş birliğiyle ve hatta belediyelerle gerçekleştirilebilir. Bu altyapı aynı zamanda Suriyelilerin ekonomik, sosyal ve kültürel olarak uyumu için çok iyi bir araç olabilir. Özellikle, girişimci olmak isteyen gençler ve kadınlar (sahip oldukları becerilere veya sahip oldukları fikirlere göre), bu altyapıları kolayca kullanabilmelidir. Kuluçka merkezleri için iki yaklaşım olabilir:

D.4.1 Yenilik ve Genç Girişimcilik için İş Kuluçka Merkezleri

Bu önerinin amaçlarından biri, genç nesli güçlendirmek ve bölgelerinin ekonomik kalkınmasına aktif katılımlarını teşvik ederek istihdam edilebilirlik fırsatlarını geliştirmektir. Uygulanan eğitimler gençlik girişimciliğini ve yenilik becerilerini geliştirecek, sosyal girişimcilik ve yenilik yoluyla sorumluluk duygusunu geliştirecek aynı zamanda:

- Girişimcilik kültürünü geliştirecek,
- Mevcut girişimler ve kurumların yenilikçi projelerinin uygulanmasına ve geliştirilmesine katkı sağlayacak,
- Yeni girişimler başlatacak,
- İş yenilik süreç ve yöntemlerinin tanıtımını teşvik etmek için danışmanlık hizmetleri sunacaktır.

D.4.2 Tarımsal Gıda & Organik Gıda İşleme İçin Ticari Kuluçka Merkezleri

Bu merkezlerin amaçlarından biri, yenilik ve teknoloji transferi destek hizmetleri sağlayarak, gıda işleme faaliyetindeki işletmelere yardımcı olmak olacaktır. Diğer bir amaç, bölgedeki geleneksel yiyecekleri hazırlayarak kendi işini yapmak isteyen kadınları desteklemektir. Bu inisiyatif ayrıca bölgedeki gastronomi turizm faaliyetlerini de destekleyecektir.

Kuluçka merkezleri; süt ürünleri, meyve suları, içecekler, fonksiyonel gıdalar, unlu mamuller, et ve deniz ürünleri ürünlerinde profesyonel gıda işleme hizmetleri sunacaktır. Ayrıca, araştırma ve geliştirme, ofis ve pilot tesis alanı gibi hizmetler sağlayan bir kuluçka merkezi olacak ve girişimlerin gelişmesine yardımcı olacaktır. İş fikrinin sürdürülebilir, tam potansiyeli ile kullanılan bir iş haline gelmesi ve gelişmesi için yardıma ihtiyacı olan bireylere yardımcı olacaktır.

Bu merkezlerde eğitim, kapasite geliştirme ve mentorluk faaliyetleri esas olarak aşağıdaki konulara odaklanacaktır:

- Yenilik ve iş geliştirme araçları
- Kişinin yenilik yeteneklerini ve becerilerini ortaya çıkarmak
- Yönetilen, açık yenilik süreçleri
- Keskin bir iş modeli geliştirmek
- Teknolojik inceleme / fikir tartışması
- Süreç kolaylaştırma
- Fonlama
- Özel ortak arama ve eşleştirme

Yönetim ve gelişim projelerinin yönetimi Proje bölgesindeki illerin her biri, rekabet gücü için en yüksek potansiyeli olan alt sektörlerle odaklanabilir. Mesela, Hatay et ve deniz ürünleri, Adana ve Mersin sebze ve meyveler, Gaziantep'te bulgur, makarna, tahıllar, fıstık ve bakliyat, Antep ve Kilis fıstık ve zeytin gibi konulara odaklanabilir.

D.5 Yenilikçi ürün geliştirme/çeşitlendirme

Ürün geliştirme

Bölgede yapılan saha çalışmasında, firmaların yeni ürün geliştirme konusunda çok hevesli olmadığı izlenimi edinilmiştir. Bunun sebepleri arasında risk almak istememeleri, bu amaçla yapılacak muhtemel yatırımların maliyetlerinin yüksek olduğunu düşünmeleri ve ar-ge ve inovasyon faaliyetleri konusunda çok aktif olmamaları gözlenmiştir.

Son yıllarda pazar dinamikleri ve teknolojik değişimlerdeki hız, firmaları yeni ürün geliştirme ve ürünlerini çeşitlendirme konusunda daha çok araştırma yapmak ve başarılı sonuçlar almak zorunda bırakmıştır. Bu zorlu rekabetçi ortamda firmalar için büyümenin anahtarı yeni ürün geliştirme konusunda yetenekli ve başarılı olmaktan geçmektedir. Firmaların mevcut müşterilerini elde tutmaları, yeni müşteri elde etmeleri, rekabet edebilmeleri, ortalamanın üzerinde kârlılık sağlamaları ve gelecekte var olabilmeleri için ürünlerini farklılaştırmak ve çeşitlendirmek zorundadırlar.

Bunun için firmaların, yeni ürün geliştirmek için aşağıdaki süreci takip etmeleri, bu aşamaları başarı ile tamamlamaları gerekmektedir:

- Pazardaki fırsatların belirlenmesi
- Kavram geliştirilmesi

- Kavram/Proje değerlendirme
- Ürün geliştirme
- Ürünün pazara sunumu

Firmalara verilecek eğitim ve farkındalık çalışmaları arasında bu konuya özellikle odaklanması önerilmektedir. Özellikle pazardaki fırsatların belirlenmesi konusunda yerel paydaşların sektöre yönelik çalışmalar yapması ve firmaları bilgilendirerek teşvik etmesi önem arz etmektedir. Öte yandan C. Inovasyon bölümünde belirtilen çalışmalar, bu konuda firmaların doğru adımları atması ve ürün çeşitlendirmeye yönelmesi açısından önemlidir.

Tarımsal Gıda Ürünlerinin Ambalajlanması

Ambalajlama konusundaki gereksinimler, uzun raf ömürlü ve kontrollü kaliteye sahip taze ürün tüketimine artan tüketici ilgisi nedeniyle, üreticilerin modern ve güvenli ambalajlar sağlaması gerekliliğine bağlı olarak artmaktadır. Dünyada üretilen gıdalar, her yıl %30'un üzerinde uygun depolama ve paketleme tesislerinin bulunmaması nedeniyle israf edilmektedir. Küresel gıda güvenliğini arttırmaya yönelik mevcut yaklaşım, depolama sırasında gıda hasarını ve israfını azaltmak olarak ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle Gıda ambalajları için yeni teknolojilerin geliştirilmesine yatırım yapmak çok büyük önem arz etmektedir.

Son zamandaki eğilimler, plastiğin, ekme, içecek, yumurta, meyve suyu, et, kolalı içecekler vb. gibi çeşitli gıda ürünlerinin paketlenmesi için biyo-bazlı polimerlerin yerini aldığı gıda paketleme malzemeleri arasında baskın olduğunu göstermektedir.

Biyopolimer bazlı gıda ambalajı, özellikle Çin, Hindistan, Brezilya vb. gelişmekte olan ülkelerde, odun atıklarından, pekmezlerden elde edilen düşük maliyetli hammaddelerin bulunmasından dolayı rasyonel bir yaklaşımdır. Ar-Ge faaliyetlerinin büyük bir kısmı, çeşitli katkı maddelerinin ve plastikleştiricilerin ilavesiyle çeşitli biyopolimerlerin mekanik ve bariyer

özelliklerinin geliştirilmesine odaklanmaktadır. Pazar bağlamında, müşteriler görsel doğrulama ve gıdanın durumunu belirten akıllı paketleme için daha şeffaf paketleme talep etmektedirler. Her iki eğilim de gıda israfını azaltmaya yöneliktir. Ek olarak, tüketiciler aynı zamanda çevre dostu ve sürdürülebilir paketleme talep etmekte, tüketicilerin büyük bir kısmı plastik paketlemenin olumsuz etkilerinin farkında olduğu için, sürdürülebilir paketleme için daha fazla ödeme yapmayı göze almaktadır. Özellikle küresel rekabette öne çıkmak için firmaların bu konulara odaklanmaları ve yeni Pazar taleplerine cevap verecek girişimlerde bulunmaları gerekmektedir. Ayrıca, bölgede mevcut olmayan bu ürünlerin üretimine yatırımlara yönelmeleri için yönlendirilmeleri sağlanmalıdır.

E. ULUSLARARASI LAŞTIRMA, BÖLGESEL MARKA OLUŞTURMA VE PAZARLAMA YOLU İLE PAZAR ERİŞİMİNİ İYİLEŞTİRMEK

Yöreden gıda ürünleri ihracatını arttırmak ve bölgesel gıda sektörü, KOBİ'lerin uluslararasılaştırılması için, kümeleri ve ağları teşvik ederek uygun pazarlama stratejileri geliştirmeli ve yenilikçi ihracat uygulamaları benimsemelidir. Önkoşul olarak, bölgesel gıda sektörü, endüstriyel tarım aktörleri ve KOBİ'lerin uluslararasılaşma stratejileri tarafından sunulan fırsatlar konusundaki farkındalıklarını artırmak için harekete geçmelidir.

Uluslararasılaştırma, ihracattan daha fazlasıdır ve ilgili stratejiler ve destek önlemleri diğer uluslararasılaştırma şekillerine doğru da yayılmalıdır. Bizim durumumuzda, bölgesel gıda sektörü bölgede faaliyet gösteren gıda değer zincirlerini güçlendirmek ve bir araya getirmek için çalışmalı ve ihracat KOBİ'lerinin uluslararası hedef pazarlarda ortak girişimleri için iş birliğini kolaylaştırmalıdır. Bu, iç ve dış stratejileri içermelidir.

İç stratejide, mevcut destek hizmetleri arzını güçlendirerek ve haritalayarak, daha tutarlı KOBİ ihracatını sağlamak için destek planlarının yapılmasına yönelik çözümleri belirleyerek, ihracata yönelik değer zincirlerini güçlendirmeyi ve iç pazarın iş ortamını iyileştirmeyi dikkate almalıdır.

Potansiyel olarak uluslararası tüccarlar olan KOBİ'lere yönelik bilgilendirme ve danışmanlık kampanyalarının güçlendirilmesi ve bireysel desteğin KOBİ'lere, özellikle de ilk kez uluslararasılaştırmayı düşünenlere büyük yardımda bulunması gerektiği yapılan analizlerde açıkça görülmektedir.

Dış stratejide; sektör, öncelikli pazarlara ilk erişimi sağlamalı ve bu pazarlardaki faaliyetleri sektörel pazarlama stratejilerine göre uygun bir şekilde düzenleyerek uluslararası ticaret engellerini kaldırmalıdır.

E.1 Marka Oluşturma, Pazarlama, Dış Ticaret için Destekleyici Hizmetler

Bu hizmet çok değerli olacak ve sektörün bölgesel kalkınmasını hızlandıracaktır. Bu gerçeğe dayanarak, Tarımsal-Gıda sektörü KOBİ'lerini desteklemek için bir pazarlama danışmanlık hizmeti programı geliştirilmelidir. Bu hizmet programı aşağıdakileri kapsayabilir;

- Pazar araştırması,
- Pazarlama planlaması,
- Ürün, ambalaj tasarımı,
- Pazarlara ürün hazırlamak,
- Marka yönetimi,
- Stratejik iletişim yönetimi ve

- Medya planlama ve reklam yönetimi

E.2 İhracatlarını teşvik etmek için ortak bir E-ticaret / çevrimiçi satış platformu oluşturarak KOBİ'ler için bir ağ sistemi kurmak

Bölgesel gıda sektörü paydaşları, daha fazla ihracatı desteklemek amacıyla KOBİ iş ağı oluşturulmasını teşvik etmeyi derinden düşünmelidir. İlişkilerin oluşturulması ve bilgi alışverişi ile iş tecrübesi bu kapsamın ana araçları olmalıdır. Bölgesel gıda sektörü paydaşları, daha küçük şirketler için uluslararasılaşmanın önündeki engelleri azaltabileceğinden, KOBİ'ler özellikle e-ticaret ve internetin daha fazla kullanılmasını desteklemek için önlemler almalıdır.

Bölgesel bir gıda online portal geliştirilmesi, bölgesel gıda sektörünün ve KOBİ'lerin tanıtımı için dijital bir platform, gerekli sektörel verilere, uluslararası pazar standartlarına, pazar fiyatlarına, pazar eğilimlerine ve analizlerine, ticaret fırsatlarına, ihracat prosedürlerine, nakliye prosedürlerine, mevcut finansal imkanlara ve sektör iletişimine yönelik birçok hizmete erişimi iyileştirecektir.

Bölgesel gıda çevrimiçi platformunun geliştirilmesi, aşağıdakileri amaçlayan bir ticaret web portalı olmalıdır:

- Küçük ve orta boy bölgesel gıda ihracatını ihracat değer zincirine dahil etmek.
- Bölge ve uluslararası gıda pazarları arasında bilgi alışverişi yaparak ticaret fırsatlarını kolaylaştırmak.

- Bu platform BGAP tarafından koordine edilebilir ve bölgeye hizmet vermek üzere Gaziantep Teknopark 'ta kurulabilir.

E.3 Etnik ve Geleneksel Gıdanın Pazarlanması

E.3.1 Gıda ve Gastronomi Turizmi

Bölge gastronomi turizmi konusunda büyük bir potansiyele sahiptir. Proje bölgesindeki her şehrin kendine özgü yemekleri, tatlıları vardır; yerel yemeklerin tümü temel turizm değerleri olarak kabul edilebilir. Yöresel tatlılar ve yemekler, bölgedeki gastronomi turizmi kapsamında önemli bir yere sahip olabilir. Yöresel yemekler, tatlılar, içecekler ve diğer ürünler bir bölgenin turizm merkezi haline gelmesi için güçlü ve etkili araçlardır. Bu tür eşsiz yerel ürünler, bölge imajını güçlendirecek ve kırsal turizmi geliştirecektir. Bu tür ürünlerin varlığı, yerel ve kırsal turizm gelişmesine katkıda bulunacak ve böylece istihdam yaratacaktır; bölgenin pazarlanmasına katkıda bulunacak ve bölgenin kültürel mirasının korunmasını sağlayacak, yerel gıda ürünlerinin tanınmasını artıracaklardır. Ayrıca, önce yiyecek-içecek sektörünü, ardından diğer sektörleri harekete geçirecek ve bu nedenle istihdam ve ekonomiyi olumlu yönde etkileyecektir.

Proje bölgesinin bazı şehirlerinde zaten önemli girişimler mevcuttur. Örneğin, Gaziantep'te Gastroantep son yıllarda başarılı bir şekilde uygulanmaktadır ve yerel gıda pazarlamasının yanı sıra kırsal kalkınmada da çok fazla olumlu etkiye sahiptir. Ancak, proje bölgesi şehirlerinin ortak çabası ve inisiyatifi bölge içinde bir Gastronomi rotası oluşturulması sağlanarak daha da geliştirilebilir. Daha önce bahsedildiği gibi bu yaklaşım güçlü bir istihdam yaratacaktır ve Suriyeliler bu oluşuma girişimci olarak katılabilirler.

E.3.2 Coğrafi İşaret Sertifikası

Coğrafi işaretler fikri mülkiyet haklarında ortaya çıkan yükselen bir talep eğilimidir. Belirli bir coğrafi kökene sahip olan ve bu kökene bağlı olarak nitelikleri veya niteliği olan ürünlerde kullanılan bir işaret olarak tanımlanmaktadır.

Bunların faydası aşağıdaki başlıklarda özetlenebilir:

- Önemli bir pazarlama aracı,
- Koruma ve yükselen değer,
- İhracatı artışı, gelir artışı, istihdamın artışı,
- Bölgesel turizmin gelişmesi,
- Kırsal topluluklarının ekonomik olarak güçlendirilmesi

Coğrafi işaretler Avrupa Toplumu için önemli bir konudur. Coğrafi işaretli ürünleri, tüketicilerin çeşitlilik arzusundan, tipik, kaliteli ürünlerden yararlanarak değer kazandıklarından ve AB'nin tarımsal ürünlere ilişkin kalite politikasının temel dayanağını oluşturdukları için üreticiler için gerçek bir ilgi oluşturmaktadır. AB ülkelerindeki tarım-gıda sektöründeki birçok başarı hikayesi, ürünlerin pazarlanmasına coğrafi işaret katkısıyla anlatılabilir. Yukarıdaki tespitlere dayanarak, coğrafi işaretlere yatırım için çeşitli ürünlere odaklanmak önemlidir. Coğrafi işaretlerin çeşitli bölgesel ve illerin gıda ürünleri (Antep bulguru, Antep baklava, Adana Kebabı vb.) için elde ettiği bilgiler yalnızca Türkiye'ye aittir. Uluslararası rekabet gücüne sahip olmak için, ürünleri elde etmek gerçekten zor olan Uluslararası Coğrafi İşaretler sertifikasyonuna odaklanmak gerekir.

5.1 Sektör Stratejisi ve Eylem Planı İçin Öneriler

(Sektörün eğilimlerinin uyarlanması ve dönüşümüne ilişkin faaliyetleri hızlandırmak için kamu kuruluşları ve diğer sektörel aktörler için kesin eylemler, sorumluluklar ve zaman planı)

Gelişim Alanı A: DÜZENLEME VE KAPASİTE GELİŞTİRME

A.1 Yerel ve ulusal düzeyde düzenleme

A.2 Bölgesel ve ulusal düzeyde bir altyapının geliştirilmesi

A.1 Her şehirde Paydaşların belirlenmesi ve Sektörel Ağ Platformu'nun (Bölgesel Gıda Ağı Platformu) kurulması

A.2.1 Yiyecek, içecek ve tarım sektörlerinde ilgili bölgesel kurumların kendi arasında ve aynı zamanda devlet kurumları arasında koordinasyonun sağlanması

A.2.2 Tarım ve gıda endüstrisinin gelişmesi ve yeni sektörel trendlere uyumunu desteklemek için mevcut mevzuatın geliştirilmesi

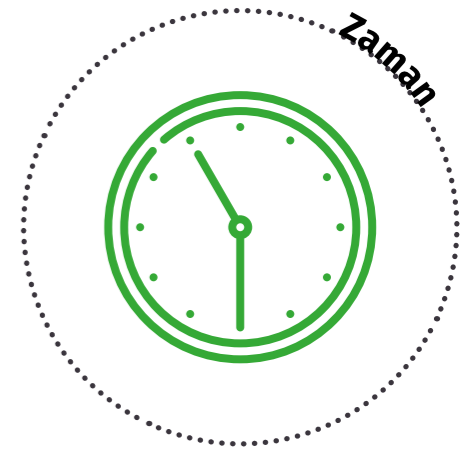
Ankara/Proje Bölgesi

Ankara/Proje Bölgesi

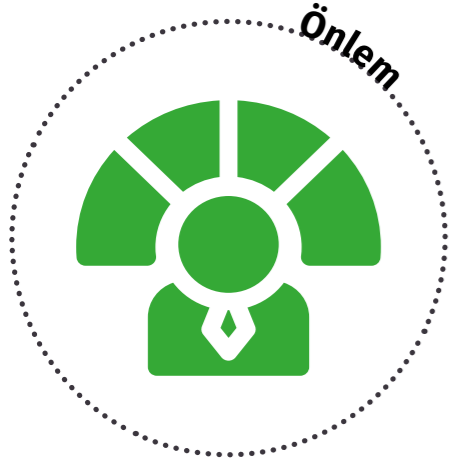
Tarım ve Orman Bakanlığı ve İl Tarım ve Orman Müdürlüğü
Yerel Paydaşlar

Sektörel Ağ Platformu

İlk 6 ay içinde

İlk 6 ay içinde

A.3. Kurumsal kapasite geliştirme

A.4 Tarım-gıda sektörü için verilen destek ve teşviklerin etkisinin artırılması ve etkin dağılımının sağlanması

A.5. Tarımsal üretim ve gıda endüstrisinde girdi maliyetlerini düşürmeye yönelik politikaların hazırlanması

A.3.1 Tarım ve gıda sektöründeki kurumların kapasitenin geliştirilmesi, eğitim ve danışmanlık faaliyetlerinin sürdürülebilir ve etkin hale getirilmesi

A.3.2 Nitelikli personel ve ara personelin eğitimi için eğitim ve sertifikasyon altyapısının kurulması ve uygulanması (insan sermayesine yatırım)

A.4.1 Kümelenme ve İşbirliği faaliyetlerinin desteklenmesi

A.4.2 Sözleşmeli tarımın desteklenmesi

A.4.3 Sektördeki verimlilik ve rekabetçilik açısından daha etkili sonuçlara ulaşmak için mevcut teşviklerin gözden geçirilmesi.

A.5.1 Tarımsal üretim girdileri için politikalar

A.5.2 Tarımsal üretim ve gıda imalat sektörlerinde enerji maliyeti

Proje Bölgesi

Proje Bölgesi

Ankara/Proje Bölgesi

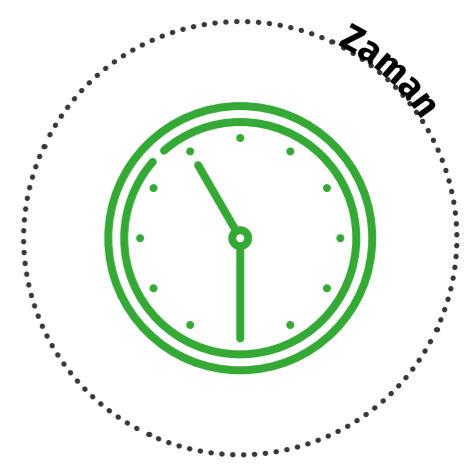
Ankara/Proje Bölgesi

Sektörel Ağ Platformu
Yol Haritası Uygulama Ekibi

Tarım ve Orman Bakanlığı ve İl
Tarım ve Orman Müdürlüğü
Yerel Paydaşlar
Sektörel Ağ Platformu
Yol Haritası Uygulama Ekibi

Tarım ve Orman Bakanlığı ve İl
Tarım ve Orman Müdürlüğü
Yerel Paydaşlar
Sektörel Ağ Platformu

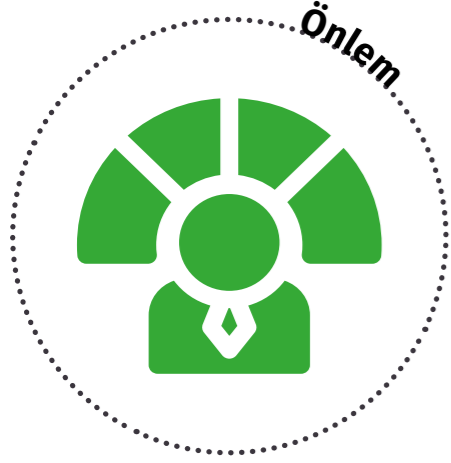
Birinci Yıl içinde

Birinci Yıl içinde

Birinci Yıl içinde

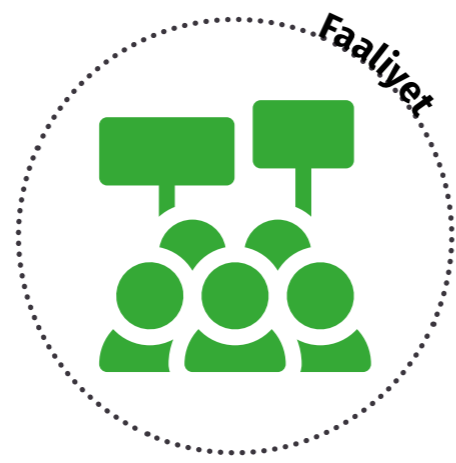

Gelişim Alanı B: İŞ BİRLİKLERİNİ GELİŞTİRMEK

B.1 KOBİ'ler ve üreticiler arasında tarımsal gıda iş ve sanayi kümelenmeleri geliştirmek

B.2 Tarımsal-Gıda Kooperatiflerinin kurulmasının teşvik edilmesi ve faaliyetlerine destek verilmesi

- B.1.1 İş işbirliği politikalarının hazırlanmasına destek verilmesi
- B.1.2 Çevreyi ticari işbirliklerine hazırlamak ve hedef grup arasında güven oluşturmak
- B.1.3 İşbirliği yararına farkındalık yaratmak ve hedef kitleyi motive etmek
- B.1.4 Üreticilerin ve KOBİ'lerin meyve, sebze ve tarla ürünleri girişimleriyle ilgili ticari işbirliğinin desteklenmesi

- B.2.1 Kooperatiflere ilişkin başarılı örnekleri incelemek
- B.2.2 Kooperatiflerin mevzuatını gözden geçirme
- B.2.3 Kooperatif iş modelinin yararları hakkında farkındalık yaratmak ve sektör oyuncularının girişimlerini desteklemek
- B.2.4 Üreticiler ve KOBİ'lere eğitimler, seminerler düzenlemek

Ankara/Proje Bölgesi Proje bölgesindeki her il

Adana, Hatay, Mersin

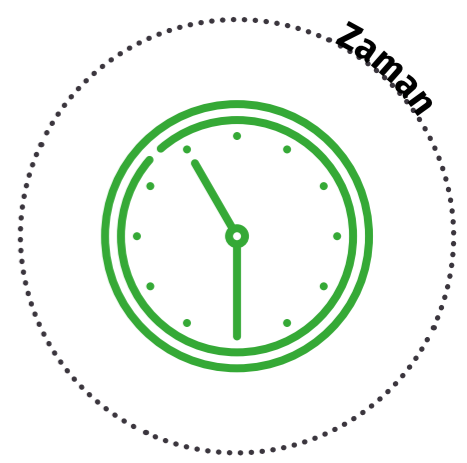
Ankara/Proje Bölgesi Proje bölgesindeki her il

Tarım ve Orman Bakanlığı ve İl Tarım ve Orman Müdürlüğü Yerel Paydaşlar

Sektörel Ağ Platformu Yol Haritası Uygulama Ekibi

Sektörel Ağ Platformu Yol Haritası Uygulama Ekibi

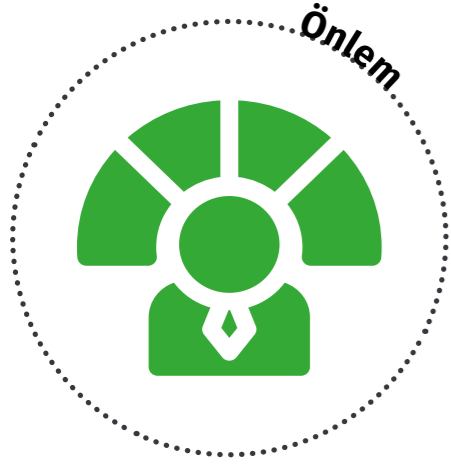

2 yıl içinde

3 yıl içinde

2 yıl içinde

Gelişim Alanı C: YENİLİK VE AR&GE'YE YATIRIM VE TEKNOLOJİYİ BENİMSEME

C.1 İnovasyon faaliyetleri- nin geliştirilmesi için basit eylemler

- C.1.1 Paydaşlar arasında koordinasyon ve "Bölgesel Gıda İnovasyon Komitesinin kurulması
- C.1.2 Bölgesel bir gıda yenilik politikasının geliştirilmesi
- C.1.3 Bölgesel gıda sektörünün her düzeyinde yeniliği destekleme eğitimi.
- C.1.4 İyileştirme hedeflerine yönelik temel araçları ve metodolojileri uygulamak için bir eğitim programı tasarlamak
- C.1.5 Gıda üretimi KOBİ'lerinde tasarım ve geliştirme (D & D) birimlerinin kurulması, uygulanması ve sürdürülmesi için destek ve yardım
- C.1.6 İnovasyon stratejilerinin uygulanması için uluslararası bir ağ geliştirmek
- C.1.7 Gıda Üretim KOBİ Personelinde uygun kalite fonksiyonları geliştirmek ve bunları eğitmek
- C.1.8 Yeni bir KOBİ'lerin kurulmasını teşvik etmek için tasarlanan bir başlangıç kolaylaştırma stratejisi ve diğer araçlar yoluyla Gıda sektöründe yeni KOBİ'lerin gelişimini desteklemek,
- C.1.9 Bölgesel Gıda Üretimi KOBİ'leri tarafından kabul edilen en yenilikçi girişimlerin tanımlanması, tanıtılması, seçilmesi ve ödüllendirilmesini amaçlayan periyodik bir "Gıda İnovasyon Ödülü" yarışmasının başlatılması yoluyla iyileştirmeyi tanımak ve onaylamak.

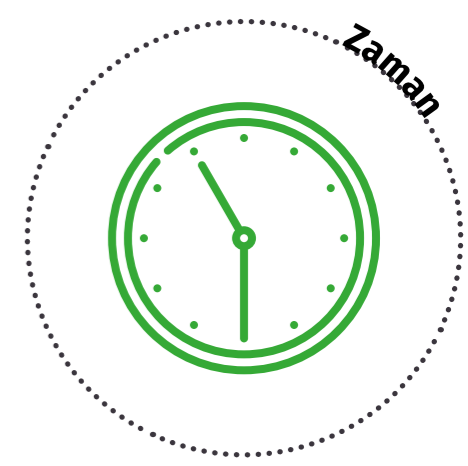

Gaziantep, Adana, Hatay, Mersin,
Kilis

Tarım ve Orman Bakanlığı ve İl
Tarım ve Orman Müdürlüğü
Yerel Paydaşlar

Sektörel Ağ Platformu
Yol Haritası Uygulama Ekibi

2 yıl içinde

C.2 Bölgesel Gıda ve Tarımsal Araştırma Merkezinin Kurulması

- C.2.1 Yer ve katılımcı kuruluşları belirlemek
- C.2.2 Merkezin altyapısını hazırlamak

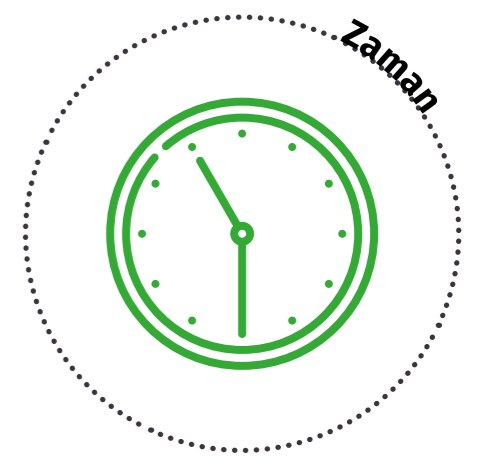

Gaziantep

Tarım ve Orman Bakanlığı ve İl Tarım ve Orman Müdürlüğü
Yerel Paydaşlar

Sektörel Ağ Platformu
Yol Haritası Uygulama Ekibi

2 yıl içinde

C.3 Üniversite & Sanayi İş Birliğini Geliştirme

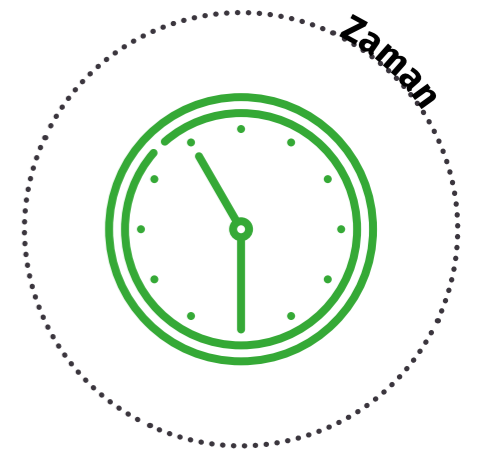
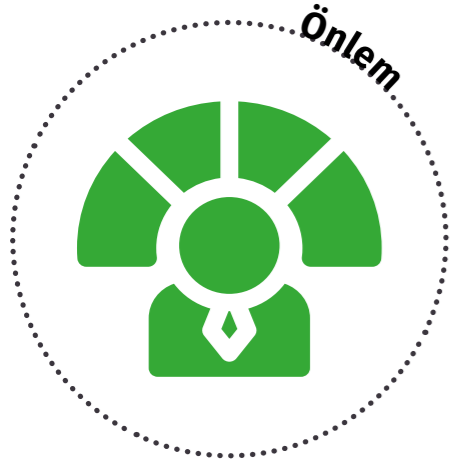
- C.3.1 Ortak kuruluşlar arasındaki koordinasyonu sağlamak
- C.3.2 İşbirliği alanlarını ve ilgili Kurumları belirlemek
- C.3.3 Sektör oyuncularında farkındalık yaratmak
- C.3.4 Muhtemel projeler üzerinde çalışmaya başlama

Gaziantep
Hatay
Kilis
Adana
Mersin

Tarım ve Orman Bakanlığı ve İl Tarım ve Orman Müdürlüğü
Yerel Paydaşlar

Sektörel Ağ Platformu
Yol Haritası Uygulama Ekibi

2 yıl içinde

D.1 Lojistik zincirlerinde iyileştirmeler (gıda atıkları ve kaybının önlenmesi için yatırımlar) ve aracılık faaliyetleri için düzenlemeler

Ortak kullanım soğuk hava depolarının kurulması
Sebze ve meyve borsasının oluşturulması

Mersin
Adana

Tarım ve Orman Bakanlığı ve İl
Tarım ve Orman Müdürlüğü

Birinci Yıl içinde

Yerel Paydaşlar

Sektörel Ağ Platformu
Yol Haritası Uygulama Ekibi

D.2 Akıllı Tarım / Endüstri 4.0'ın Tarım, Gıda Güvenliği ve İyi Tarım Uygulamalarında Yaygınlaştırılması ve Uygulanması

D.2.1 Akıllı Tarımın / Endüstri 4,0'ın Tarımda Uygulanması

D.2.2 İyi Tarım Uygulamalarının Yaygınlaştırılması

D.2.3 Akıllı Tarım / Endüstri 4.0'ın Tarımda Uygulanması, Kalite Yönetim Sistemi, Gıda Güvenliği ve Tarım-Gıda Sektöründe İyi Tarım Uygulamalarının Uygulanması için Farkındalık yaratma, eğitim ve danışmanlık sağlanması

D.2.3 Organik Tarım ve Organik Gıda'nın desteklenmesi ve teşvik edilmesi

Gaziantep
Adana
Mersin
Hatay
Kilis

Sektörel Ağ Platformu
Yol Haritası Uygulama Ekibi

2 yıl içinde

D.3 Gıda İmalat sektöründe Endüstri 4.0'ın Güçlendirilmesi

Gaziantep
Adana
Mersin
Hatay
Kilis

Sektörel Ağ Platformu
Yol Haritası Uygulama Ekibi

2 yıl içinde

D.4 İş İnkübatörlerinin Kurulması

D.4.1 Yenilik ve Genç Girişimcilik İçin İş İnkübatörleri

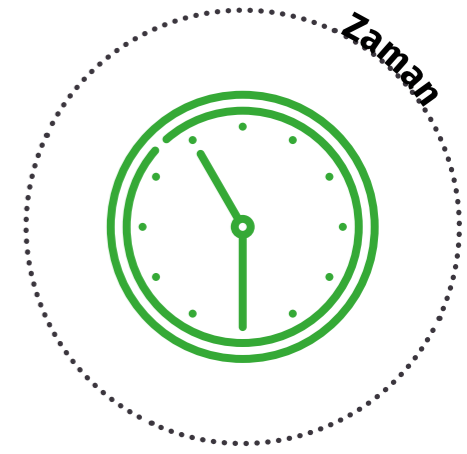
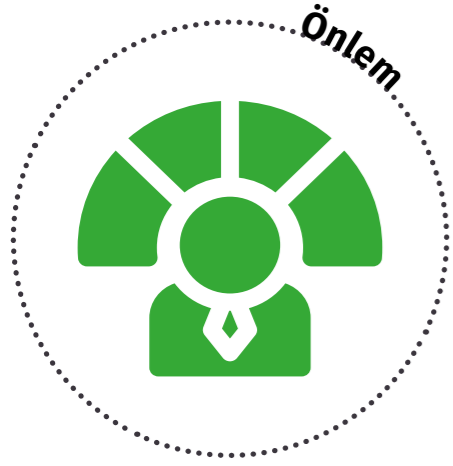
D.4.2 Agrofood & Organik Gıda İşleme İçin Ticari İnkübatörler

Gaziantep
Adana
Mersin
Hatay
Kilis

Sektörel Ağ Platformu
Yol Haritası Uygulama Ekibi

2 yıl içinde

Gelişim Alanı E: ULUSLARARASILAŞTIRMA, BÖLGESEL MARKA OLUŞTURMA VE PAZARLAMA YOLU İLE PAZAR ERİŞİMİNİ İYİLEŞTİRME

E.1 Marka Oluşturma, Pazarlama, Dış Ticaret için Destekleyici Hizmetler

E.2 KOBİ'lerin ihracatlarını teşvik etmeleri için bir ağ sistemi kurmak

E.3 Ortak bir e-ticaret / çevrimiçi satış platformu oluşturmak

E.4 Yerel Etnik ve Geleneksel Gıdanın Pazarlanması

E.4.1 Gıda ve Gastronomi Turizmi

E.4.2 Coğrafi İşaret için Sertifikalandırma

Gaziantep
Adana
Mersin
Hatay
Kilis

Sektörel Ağ Platformu

2 yıl içinde

Gaziantep
Adana
Mersin
Hatay
Kilis

Yol Haritası Uygulama Ekibi

2 yıl içinde

Gaziantep
Adana
Mersin
Hatay
Kilis

Sektörel Ağ Platformu

3 yıl içinde

Hatay
Adana

Yol Haritası Uygulama Ekibi

2 yıl içinde

5.2. Suriye Krizi ile doğan ek işgücünün sektör bağlamında değerlendirilmesi

Halihazırda Suriyeli işgücü ve Ev sahibi topluluğunun entegrasyonuna yönelik devam eden çabalar, programlar ve projeler mevcuttur ve bu çabalar bu grubun ekonomik entegrasyonunu politika önerileri ve Suriyelilerin yanı sıra Türkiye hükümetine verilen desteklere odaklanmaktadır; burada, uzun vadeli önlemlerin uzun vadeli politika değişiklikleri gerektirmesi sebebi ile kısa ve orta vadeli önlemler önerilmektedir. Bu önlemlerin çoğu, yukarıda açıklanan BGAP tarafından uygulanabilir.

Önlemler konusunda tavsiyeler

Yasal Düzenlemeler

Çalışma izni alınmasının kolaylaştırılması

Çalışma koşulları ve asgari ücret uygulama mevzuatının incelenmesi

Suriyelilerin ve ev sahibi toplulukların istihdamı için işverenlere yönelik destek programlarının uygulanması

Özellikle Suriyelilerin ve Ev sahibi topluluklarının ekonomik entegrasyonu için, İŞKUR haricinde, her Proje ilinde ayrı bir kurum kurulması ve Suriyelilerin ve ev sahibi toplulukların istihdamı için etkin faaliyetlere odaklanılması:

Bu kurum, Suriyeliler ve yerel halk için, çalışma izni ve diğer düzenlemeler gibi işgücü piyasası hakkında bilgi içeren Suriyeli kişileri işe alma kuralları hakkındaki bilgileri netleştiren ve yayan bir merkez olabilir.

Suriyelilerin çalışabileceği sektörlerde kısıtlamaların azaltılması

Vergi muafiyeti, sosyal güvenlik primleri için feragat veya Suriyelilerin istihdamı için çalışma izni ücretlerinin azaltılması gibi teşviklerin düzenlenmesi

Yeteneklerin ve İhtiyaçların eşleştirilmesi

Çalışanların ve işverenlerin doğru bir şekilde eşleşmesine rehberlik etmek ve geliştirmek için Suriyelilerin bilgi ve becerilerini detaylandırma ve değerlendirme:
Daha fazla yetkinlik ve deneyime sahip Suriyelilerin (yabancı dil konuşan, yüksek dereceli eğitim mezunu vb.), yerel işverenlerin teknik, pazarlama, ihracat vb. faaliyetlerde duyduğu ihtiyaçla eşleşmesi çok olası ve önemlidir. İşverenlerle çalışanları bir araya getirmek için iş fuarları düzenlemek, her iki tarafın ihtiyaçlarını karşılamak için etkili bir yaklaşım olacaktır.

İş dili eğitimine odaklanmak:

Devlet kurumları tarafından uygulanan dil öğretme programlarına ek olarak, Suriyeliler için ek dil kursları sunmak gerekebilir. Ticaret ve Sanayi Odaları tarafından finanse edilebilecek olan bu ek dil kursları, devlet kurumları tarafından finanse edilen programlardaki olası boşlukları dolduracak ve bireysel mültecilerin belirli dil gereksinimlerinin karşılanmasına ve işverenlerin ihtiyacının karşılanmasına yardımcı olacaktır. Diğer bir yaklaşım, mültecilerin işyerindeki terminolojiyi anlamalarına yardımcı olmak için dil kurslarını mesleki eğitim programlarına entegre etmek olabilir.

İhtiyaca yönelik eğitim ve kurs verilmesi:

Bir eğitim programı tasarlanırken, Kursiyerlerin mevcut becerilerini ve geçmişlerini tanımak gerekir. Genel olarak, eğitimden yararlananların çoğu, hizmetler veya üretim çalışmaları için zaten ilgili becerilere sahipken, diğerleri, yaşamları boyunca çiftlikleri çalışmış ya da kadınlar söz konusu olduğunda Suriye'de işgücüne hiç katılmamışlardır. Bu nedenle, eğitimler aşağıdakiler gibi gerçek ihtiyaçlara göre düzenlenmelidir:

- Mekanik bakım, iş makineleri operasyonu, bina bakımı ve tesis yönetimi (sıhhi tesisat, marangozluk, elektrik) gibi bölgede (işverenlerle ve Ticaret ve Sanayi Odaları gibi kuruluşlarla iş birliği yaparak) gerekli beceriler,
- Girişimcilik becerileri, iş fikirleri
- Kısa mesleki eğitimler
- Halihazırda yararlanıcıların sahip olduğu becerilere yönelik oryantasyon eğitimleri

Becerilerin değerlendirilmesi ve çalışan becerilerinin sertifikalandırılması: İşçilerin her zaman sertifikalandırılmadıkları ve bu nedenle işgücü piyasasında tanınmadıkları becerileri, iş bulmalarını zorlaştırmaktadır

Sektöre Özel Faaliyetler

Tarımsal faaliyetler:

- Daha önce çiftçilik faaliyetleri ile uğraşan Suriyelilerin (çiftçilerin / yetiştiricilerin ve tarımsal faaliyetlerle ilgilenenlerin) seçilmesi
- Arazi mülkiyeti / kiralanması konusunda destek ve tarımsal faaliyetler için tarımsal girdiler (tohumlar, gübreler, aletler, hayvancılık) sağlanması,
- Tarımsal teknolojiler, tarımsal iş geliştirme, ürünlerinin pazarlanması / satılması ile ilgili mesleki ve beceri eğitimlerine yönelik eğitim / rehberlik sağlanması,
- Alıcıların eşleştirilmesi (gıda üreticileri, perakendeciler, toptancılar vb.)

Tarımsal-gıda sektöründe istihdam için beceri geliştirme:

- Potansiyel çalışanlar için temel iletişim dili kursları
- Gıda ve tarım sektörlerinde özel mesleki eğitimler verilmesi (meyve bahçesi / ağaçlandırma yönetimi, hasat, sera işletimi ve hasat sonrası işleme, hijyen, kalite vb.)

Girişimcilik faaliyetleri:

- Suriyeli mültecilerin girişimcilik becerileri, aşağıdakiler gibi ilave destek mekanizmalarıyla kolaylaştırılmalıdır:
- Ticaret'te girişimcilik konusunda rehberlik ve eğitimler vererek Ticaret Odası ofislerinde iş kurma konusunda birebir danışmanlık hizmeti veren merkezlerin kurulması ve fizibilite / iş planının hazırlanması
  - Düşük faizli kredilerle girişimciliği teşvik eden fon kaynakları yaratma
  - Büyük şirketler tarafından sosyal sorumluluk projesi olarak başlatılması için sponsorluk faaliyetleri

İş ve İstihdam Ortamının Hazırlanması

Yerel halkla işverenler arasında empati ve güven yaratma:

Olumsuz algıdan kaçınmak ve toplumdaki mültecileri marjinalleştirmemek için Suriyeliler konusunda yerel halk ve işverenlere yönelik farkındalık oluşturmak gerekir. Bu faaliyet sadece STK'lar tarafından değil, yerel makamlar / Odalar gibi işveren temsilcileri ve diğer kurumlar tarafından yapılabilir.

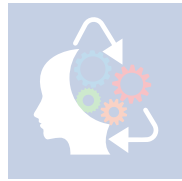
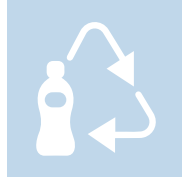

Suriye Krizine Yanıt Olarak Türkiye'de Dayanıklılık Projesi (TDP)

İSTİHDAM YARATIMI BİLEŞENİ

2020

Sektörel Yol Haritaları: **Türkiye’de Gıda Sektörü**